

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Marie Vaňurová

Problematika koaličního vládnutí v České republice.

Bakalářská práce

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Problematika koaličního vládnutí v České republice* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci, 28. března 2019

Marie Vaňurová

Poděkování

Mé poděkování patří všem, díky kterým mohla tato práce vzniknout.

Především však Mgr. et Mgr. Ondřeji Filipci, Ph.D. za jeho odborné vedení a cenné rady.

Obsah

Úvod	- 4 -
1 Teorie koalic a tradice jejich studia.....	- 6 -
1.1.1 Americká tradice	- 8 -
1.1.2 Evropská tradice.....	- 10 -
1.2 Typologie koaličních vlád	- 11 -
1.2.1 Minimálně vítězná koalice	- 13 -
1.2.2 Nadměrná koalice.....	- 15 -
1.2.3 Menšinové koalice.....	- 18 -
2 Vznik a vývoj vlád v České republice	- 21 -
2.1 První a druhá vláda Václava Klause	- 21 -
2.2 Vláda Josefa Tošovského	- 23 -
2.3 Vláda Miloše Zemana	- 24 -
2.4 Vláda Vladimíra Špidly	- 25 -
2.5 Vláda Stanislava Grosse	- 26 -
2.6 Vláda Jiřího Paroubka.....	- 27 -
2.7 První a druhá vláda Mirka Topolánka.....	- 28 -
2.8 Vláda Jana Fischera.....	- 29 -
2.9 Vláda Petra Nečase.....	- 30 -
2.10 Vláda Jiřího Rusnoka	- 31 -
2.11 Vláda Bohuslava Sobotky	- 32 -
2.12 První a druhá vláda Andreje Babiše.....	- 33 -
3 Přehled vlád v České republice v letech 1992 - 2018	- 34 -
3.1 Stranické složení a typologie vlád	- 36 -
3.2 Komparace délek.....	- 47 -
3.3 Zánik vlád	- 54 -
Závěr	- 55 -
Seznam použité literatury.....	- 57 -

Úvod

S příchodem demokracie a zavedením poměrného volebního systému či svobodných voleb se formování koalic a jednotlivých vlád stalo o mnoho diskutovaným tématem, a to nejen mezi politology, ale svou oblibu si našla i u široké veřejnosti a médií. Po úpadku prvotní euforie z pádu rigidní komunistické strany, která byla opakem svobody, se ale zjišťuje, že i demokratické vládnutí má svá úskalí. V posledních letech se česká demokracie potácí s řadou problémů. Nedůvěra v politiku roste, jelikož předsedové vlád, jakožto přední politici se vzájemně obviňují z korupčních podvodů či jiných zločinů. Proces budování koalic je přitom náročný proces, který (jak často vidíme v praxi) nemá mnohdy dobrý konec. Vyjednat si podmínky, které by vyhovovali obou stranám, je přitom velmi důležité pro správné fungování koalice a udržení zdravých budoucích vztahů. Tato práce nastiňuje problematiku koaličního vládnutí v České republice a zaměřuje se na některé z problematických oblastí formování koalic. Primárně se jedná o komparaci, která srovnává a analyzuje jednotlivé vlády České republiky od roku 1992 v různých aspektech teorie koalic za použití statistických technik.

Hlavním cílem této práce je komplexně představit dosavadní vlády České republiky v kontextu koaličního vládnutí a zhodnotit jejich další hlediska. Tato hlediska následně hodnotit a dále přiblížit typické rysy ovlivňující kvalitu českého koaličního vládnutí. Cílem práce není tedy pouhá komparace, ale i analýza vývoje průměrné délky vládnutí a hodnocení nejčastějších způsobů zániku koalic. Samotné téma koalic a politiky je tématem, které se dotýká každého občana, ať už České republiky nebo zahraničních států, a mělo by tak být v zájmu každého z nás se aktivně podílet na chodu státu. Základní znalost politického prostředí, je tedy jedním ze základů a často i jedním z rozhodujících faktorů, určující kvalitu demokracie.

Práce si pokládá za výzkumné otázky to, jak se prolíná teorie a typologie koalic do současných vlád, jaká je nejčastější délka a příčina rozpadu vlády, jaký vliv na fungování koalic v ČR má ideologická vzdálenost jednotlivých koalic, jak se vyvíjela průměrná délka vlád v samostatné České republice, jaké existují abnormality, a co a jak ovlivňuje dobu, kdy má vláda získat důvěru v Poslanecké sněmovně ČR? Práce se rovněž zabývá tím, jak proces vládnutí ovlivnily další faktory, jako je stranické složení, opozice a počet mandátů či případně jiné vnější faktory?

Práce se skládá ze tří na sebe tematicky navazujících kapitol. První část práce je věnována teoretickému vymezení a klasifikaci koalic z hlediska typologie a samotných teorií koalic, jelikož je žádoucí se nejprve seznámit s teoretickými aspekty koaličního vládnutí. Představena bude především teorie her, v souvislosti s teorií koalic. Východiskem samotné teorie koalic je právě teorie her a dále také teorie racionální volby. V další části práce analyzuje jednotlivé vlády v průběhu vývoje od vzniku České republiky, přičemž se zaměřuje především faktory, které utvářely stranický systém poslanecké sněmovny. Třetí kapitola práce je věnována samotné komparaci, hodnocení a analyzování vlád.

Důležitou monografií první kapitoly je bezpochyby *Theory of Political Coalitions* z roku 1962 od Williama Harrisona Rikera, který zde vychází z teorie her, přičemž uvedená publikace definuje minimální vítěznou koalici. Je tak jedním z průkopníků ve studiu koalic, nicméně toto tradiční pojetí koalic je charakteristické především pro americké politology. Dále práce vychází z neméně důležitých děl od českých autorů jako například *Česká demokracie po roce 1989* od Jana Bureše nebo *Přehled moderních politologických teorií* od Blanky Říchové. Obě publikace se věnují jak teorii her, tak i teorii koalic. Typologií koalic a jejich dalším studiem se zabývá i český autor Stanislav Balík. Z jeho publikace *Koaliční vládnutí ve střední Evropě (1990 – 2010)* byly použity zejména kapitoly o typologii koalic a dále pak u kapitoly pojednávající o vzniku a podobě vlád. Třetí kapitola je věnována vlastní analýze a komparaci z dosažených poznatků. Nejprve jsou koalice v České republice komparovány z pohledu stranického složení, kde byla použita data především z webových stránek Vlády České republiky a Českého statistického úřadu zkoumající výsledky voleb. Vlády byly zkoumány i z hlediska jejich zániku.

1 Teorie koalic a tradice jejich studia

U studia koalic a jejich chování je důležitá teorie her, která s problematikou koalic úzce souvisí. Teorie her má základ v interpretaci racionálního chování aktérů na trhu, přičemž můžeme předpokládat, že se každý subjekt pokouší dosáhnout co nejvyšších zisků při nejmenších ztrátách či nákladech. Tato teorie vychází z díla Johna von Neumanna a Oskara Morgensterna *Theory of Games and Economic Behaviour* z roku 1947. U evropských politologů je tento koncept považován za důležitý, jelikož nachází uplatnění v dalších navazujících vědních disciplínách (viz právě teorie koalic). I přesto je často odmítán, poněvadž zjednodušuje motivy ovlivňující politické chování politiků. Dotýká se tak spíše vývoje americké politologie.¹ A to především z toho důvodu, že evropský systém je postaven odlišně od amerického. Pro evropskou politologii v závislosti na studiu koalic je tedy typický vliv demokratického parlamentního systému, na rozdíl od amerického prezidentského, ve kterém je prezident úplným držitelem moci výkonné. Vláda a moc výkonná má tedy v evropských parlamentních systémech, tedy i v České republice větší vliv na chod státu.

Při aplikaci teorie her na reálnou politiku rozlišujeme dva typy. Důležité je přitom zahrnout jednak a) výsledek, a to ztrátu/zisk, b) a počet hráčů, jež se pohybuje od jednoho výše. Prvním typem je tedy hra *s nulovým součtem*, a v případě druhém se jedná o hru *s nenulovým součtem*.² První zmíněná, vychází z díla amerického politologa Williama Harrisona Rikera, a sice hra *s nulovým součtem*, v příklad uvádí poker nebo šachový duel. Předpokládá konflikt, který je vztažen k zájmům přesně vymezené situace. Jedná se o vztah dvou hráčů, při němž se uplatňuje pravidlo absolutních zisků. Zisk prvního hráče tak znamená absolutní ztrátu druhého.³ Z hlediska empirického přístupu je kritizován zejména za nereálnost v společnosti a tak jsou tyto situace v politice spíše výjimkou nežli pravidlem. Co se týče hry *s nenulovým součtem*, tyto hry dále můžeme dělit do dvou skupin. První, představuje hru dvou hráčů, kteří si dělí celkový zisk v určitém poměru, a neexistuje zde tedy absolutní vítěz a absolutní poražený, což v českém prostředí není aplikovatelné. Kdežto druhý typ her s nenulovým součtem se účastní více hráčů než dva, je ale více komplikovaný, protože nabízí více možných výsledků.⁴ Tradičnější studium

¹ ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Přehled moderních politologických teorií*. 3. vydání. Praha: Portál, 2014. s. 105.

² RIKER, William Harrison. *The Theory of Political Coalitions*. London: Yale University Press, 1962. s. 35.

³ ISSAK, Alan. *Scope and methods of political science*. Chicago: The Dorsey Press, 1958. s. 242.

⁴ BUREŠ, Jan a kol. *Česká demokracie po roce 1989*. Praha: Vydavatelství Grada Publishing, 2012. s. 387.

koalic pochází od amerických politologů a je aplikovatelné především na americký jednokolový většinový systém, pro který je tradiční hra s nulovým součtem. Empirická evropská tradice studia jsou orientovaná na stranický systém. Českému politickému prostředí odpovídá spíše hra s nenulovým součtem, kdy se hry účastní více hráčů než dva.

Pojem koalice tedy označuje partnerství alespoň dvou politických stran, které získaly místo v parlamentu. Při tvoření koalice je tedy potřeba získat legislativní většinu k prosazení svých zájmů. Volby nejčastěji vedou ke vzniku nové koalice, ale není tomu vždy tak. V české praxi je možno setkat se s případy, kdy koalice vznikají po pádu vlády, poté může být vytvořena vláda dočasná v čele s novým premiérem. Také mohou vznikat koalice předvolební, výměnou premiéra, změnou stranického složení vlády nebo utvořením zcela nové koalice. Poslední zmíněné je zpravidla zapříčiněno rezignací vlády a sestavením vlády nové, přičemž premiér zůstává stejný.⁵ V českém politickém prostředí jsou příkladem vlády Andreje Babiše nebo Mirka Topolánka.

Zmiňované přístupy dále vedly k jejich projekci ve studiu koalic, přičemž rozeznáváme dvě autentické tradice a to 1. *americkou*, která souvisí s teorií her, zaměřenou na modely koaličních vazeb, a 2. *evropskou*, u které je kladen větší důraz na empirický výzkum vytváření koalic v západoevropských politických systémech. V současné době jsou při studiu koalic velmi časté pokusy o propojení obou přístupů, také zohledňování programových východisek i získání postů při formování koalic. V předvolebním boji strany zdůrazňují zejména svůj program, po volbách pak vládní post.⁶ Důležité při zkoumání vzniku a typu koalic je nejdříve obeznámení s teoriemi formování koalic, tedy typologií a logiku jejich vzniku. Počátky studia jsou spjaté se jménem Williama Harrisona Rikera a jeho knihou *The Theory of Political Coalitions* z roku 1962, kde aplikoval poznatky z teorie her na logiku vzniku koalic, přičemž založil americkou větev výzkumu, pro kterou je typická především minimální vítězná koalice. U tohoto typu koalic je typický minimální počet aktérů či mandátů. Dále je rozvádí a debatuje o nich například americký politolog Michael Leiserson (1968). Toto mechanické pojetí studia koalic, bylo záhy doplněno o ideovou vzdálenost jednotlivých členů koalice, s ohledem zejména na evropskou situaci.⁷

⁵ BUREŠ, Jan a kol. *Česká demokracie po roce 1989*. Praha: Vydavatelství Grada Publishing, 2012. s. 387.

⁶ ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Přehled moderních politologických teorií*. 3. vydání. Praha: Portál, 2014. s. 119.

⁷ BALÍK, Stanislav a kol. *Koaliční vládnutí ve střední Evropě (1990–2010)*. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 2011, s. 9-10.

Americký politický systém je charakteristický, jednak existencí dvou dominujících subjektů neboli stran, které jsou spíše volné heterogenní skupiny, jednak oddělením zákonodárné a výkonné moci, kde prezident a jeho administrativa nejsou natolik závislí na většině v některé z komor amerického kongresu. Evropské země jsou tedy prostředím stranických systémů, kde je vláda sestavována stranami nikoli členy či jejich frakcemi. Z těchto důvodů, mají obě tyto politologické školy odlišný přístup při jejich studiu. Americká zkoumá koalice a vlády spíše z teoretického hlediska, kdežto evropská vnáší empirii, z níž později vyvozuje teorii, vzájemně se však nemusí vylučovat.

1.1.1 Americká tradice

Historicky starší americká tradice označována také jako americký přístup ke studiu koalic. Pojí se například se jmény Abrama de Swaana, Normana Schofielda, Williama Harrisona Rikera. Riker ve své práci *Teorie politických koalic* (*The Theory of Political Coalitions*) z roku 1962 rozvinul klasickou teorii her, od již výše zmíněných autorů von Neumanna a Morgensterna. Rozšířil v ní teorii her o herní situace, kdy o posty ve vládě soupeří alespoň tři politické strany. Do teorie koalic tak přenesl koncept hráčů, jako jednotných aktérů i koncept racionality. Tento zisk je ovlivněn především schopností strany navázat spolupráci s ostatními spoluhráči s cílem vytvořit co nejvýhodnější koalici.⁸ Politická strana je tedy považována za samostatnou jednotku (nebere v potaz jednotlivé členy) a racionálním chováním hráčů vnímáme snahu dosáhnout co nejvíce mandátů. Typickým rysem navázání spolupráce jsou strategické kroky stran.

Prvky určující hodnotu skutečné i potenciální koalice je její *účinnost*, neboli schopnost zajistit si většinové postavení v dolní komoře parlamentu a *velikost zisku* ministerských křesel. Michael Leiserson rozšířil tento koncept ve svém článku, který publikoval odborný časopis *The American Political Science Review*, a zavádí tak typ koalice s nejmenším počtem stran. Vyjednávání je poté mnohem jednodušší a méně problematické.⁹ Poté má koalice vyšší šance na udržení většiny.

V potaz nebyla zahrnuta programová a ideologická blízkost koaličních stran, které jsou zohledňovány a později i rozšiřovány evropskými politology. Kritérium ideové vzdálenosti

⁸ RIKER, William Harrison, *The Theory of Political Coalitions*. London: Yale University Press, 1962. s. 35.

⁹ LEISERSON, Michael. *Factions and Coalitions in One-Party Japan: An Interpretation Based on the Theory of Games*. *The American Political Science Review*, 62, 1968, č. 3. s. 770-787.

považuje za nejvýhodnější vytvořit koalici, kde si členové budou programově nejbližší. Poté je pravděpodobnější, že vláda bude stabilní. S největší pravděpodobností poté vzniknou ty koalice, které poskytnou svým členům co nejmenší (přitom dostatečnou) většinu při hlasování a zároveň všem členům co nejvíce ministerských křesel. Jedná se o tzv. minimax strategii.¹⁰ Hráč se snaží maximalizovat zisk s cílem vynaložit co nejméně nákladů.

V tom případě by podle Rikera byla ideální koalice, která by držela v parlamentu polovinu křesel plus jedno. Pokládá za neracionální dělit se o omezený počet mandátů s někým, jehož hlasy nejsou pro získání většinové podpory nezbytné. Podle pohledu Rikera vnímáme koalice jako na hru s nulovým součtem. Vztah hráčů je ovlivňován hlavně jejich zájmem zvítězit, a ovládnout co nejvíce postů ve vládě. Pokud strana nevstoupí do vlády, prohrává. Její potenciální další šance přichází až s novými volbami. Žádný z tří hráčů přitom nemůže dosáhnout absolutního výsledku sám, při prosazování svého zájmu, je nutno, aby hráči jednali strategicky a přizpůsobovali zájmy zájmům spoluhráčů. Klíčovým faktorem je přitom komunikace stran. Americká tradice je ze značné míry postavena na modelech, a proto je kritizována za odtažitost od reality. Tato tradice vnímá jako hlavní nástroj účasti strany v koalici. Přistupuje k problematice koalic mechanicky a matematicky. Největším přínosem je však obraz povolebního boje mezi stranami, jako boj o posty ve vládě a nikoli jako boj o prosazení politického programu.¹¹

Politologové rozdělují hlediska účasti ve vládě/koalici právě podle tohoto přístupu a dělí se na dva tábory. Část zastává názor, že cílem politických stran je získat podíl na vládě. Jedná se o tzv. office-seeking theory, která je podle politologa Iana Budge, ovlivněna teorií racionální volby. Ian Budge společně s Michaellem Laverem rozpracovali strategii zisku.¹² Z hlediska velikosti se jedná o minimálně vítěznou koalici. Koalice velké i menšinové vlády popírají koncept racionality a považují je za deviantní.¹³

Velký přínos při studiu koalic má William Harrison Riker. Při studiu koalic vycházel z teorie her, kdy při herních situacích přidal dalšího hráče. Zachován byl i prvek racionality, a snaha hráčů dosáhnout nejvyššího možného zisku. Americká tradice ve studiu se pro naše evropské

¹⁰ ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Přehled moderních politologických teorií*. 3. vydání. Praha: Portál, 2014. s. 120.

¹¹ BUREŠ, Jan a kol. *Česká demokracie po roce 1989*. Praha: Vydavatelství Grada Publishing, 2012. s. 387.

¹² BUDGE, Ian, LAVER, Michael. *Office Seeking and Policy Pursuit in Coalition Theory*. *Legislative Studies Quarterly*, č. 4, 1986, s. 485.

¹³ ŠVEC, Kamil. *Analýza voleb do krajských zastupitelstev v roce 2008 v kontextu teorie koalic a srovnání s volbami v roce 2000 a 2004*. *Acta Politologica*, č. 2, 2010. s. 186-193.

účely nejeví natolik významná, a proto ji evropští politologové prohlubují o další výzkumy. Ovlivněna je především politickými reáliemi USA a to především odlišným prezidentským systémem vlády, kde funguje specifický systém brzd a protiváh s existencí určité nezávislosti exekutivy. Studium se pro evropské politology tak jeví jako mechanické, přičemž hlavní nástroj jsou získané posty ve vládě.

1.1.2 Evropská tradice

Evropská tradice je oproti americké tradici postavena na empirickém výzkumu. Výhodněji se jeví i pro českou politickou praxi. Rozšiřuje tak vědění o konkrétních koalicích a předpoklady jejich vzniku. Posléze tyto informace a poznatky zobecňuje, neboli hodnotí modely, jako u amerického přístupu. Evropský přístup teda přímo nezpochybňuje snahu stran maximalizovat moc, jelikož se předpokládá, že se tyto strany budou chovat na racionální bázi. Zde je kladen velký důraz na význam společenského kontextu při tvorbě koalic.¹⁴ Obsahuje také úvahy o významu politické kultury, hodnotí historickou perspektivu, vazby mezi potenciálními koaličními partnery i význam politické tradice při formování koalic, či ideovou blízkost členů koalice.

U evropského přístupu jsou časté otázky významu politických vazeb, díky čemuž můžou politologové interpretovat i neochotu některých politických stran podílet se na vládě, což u amerického přístupu není racionální. Evropský přístup nepřistupuje k problematice čistě mechanicky a matematicky ale zohledňovány jsou i další aspekty, jako je program a programová blízkost uvnitř koalice. Více se orientuje na vysvětlení výskytu velkých koalic a menšinových vlád, a dokáže je vykládat jako strategické kroky stran, nikoli jako deviantní případy. Posuzuje problematiku koalic z hlediska politického, společenského a ekonomického vývoje. Jistý význam hrají také politické kultury a tradice a počítá s tím, že zapojení strany do koalice nebude jedinou motivací strany, to by měla být především prosazení programu. Přestavitelé evropské tradice jsou kritičtí vůči americkým kolegům, odmítají jejich logicky vystavěné modely, jelikož jsou z hlediska empirického lehce zpochybnitelné. Poukazují také na zmenšený prostor, ve kterém se americký přístup pohybuje. Nebere totiž v úvahu vliv vnitrostranického prostředí na působení politické strany v rámci stranického systému, a to zejména vztah stranického vedení.¹⁵

¹⁴ STRNADOVÁ, Lenka: *Proces formování povolebních koalic v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR a na úrovni samosprávy: komparativní analýza*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 29.

¹⁵ ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Přehled moderních politologických teorií*. 3. vydání. Praha: Portál, 2014. s. 122.

U této tradice se setkáváme s tzv. policy-seeking theory. Ta navazuje na Rikera a pokládá politickou orientaci při vytváření koalic za sekundární, a prosazuje, že je opodstatněné více uvažovat o politické náplni koalic. Jako jeden z prvních politologů, který upřednostnil u studia koalic názor, že se aktér bude snažit sestavit vítěznou koalici, do které bude sám zahrnut, a jež bude nejbližší jeho vlastním preferencím, byl Abram de Swaam.¹⁶ Tento názor není výhradně názorem odborným, avšak je v současné době velmi frekventovanou verzí interpretace boje o mandáty, kterou veřejnosti nabízejí sami politici. Poskytuje tak politologům možnost zabývat se podrobněji problematikou vazeb mezi legislativou a exekutivou.¹⁷ Kvůli odlišnému přístupu obou tradic jsou současní politologové skeptičtí ve výhledu do budoucnosti studia. Dle Michaela Lavera a Normana Schofielda je mezi oběma teoriemi výrazná hranice. Podle Lavera je mezi těmito dvěma tábory stále zřetelněji vidět, že hovoří o stejných problémech, ale používají přitom zcela odlišného jazyka.¹⁸

Typické pro evropský přístup je tedy shromažďovat co nejvíce informací o daných koalicích, které následně zobecňuje. Evropská tradice je ovlivněna důrazem na uskutečnění vlastního programu. Soustředí se spíše na zasazení koalice v kontextu vládnutí a chce identifikovat vztahy v koalici vzniklé. Z těchto modelů a pozorování rozlišujeme různé typy koalic.

1.2 Typologie koaličních vlád

Existuje mnoho odlišných klasifikací a typologií koaličních vlád. Mezi první a základní patří identifikace *minimální vítězné koalice* (minimal winning coalition – MWC) od již zmiňovaného politologa Williama Rikera z publikace *The Theory of Political Coalition*.¹⁹ Typologií koalic se věnovali už tradičnější politologové jako Liphart, Laver se Schofieldem, nebo Dodd. Pro českou praxi práce nastiňuje rozřazení od Stanislava Balíka, který přidává dělení dle ideové blízkosti partnerů koalice.

Podle Rikera se jedná o takové uskupení, které splňuje dvě základní vlastnosti. První z nich je, že se jedná o koalici tvořenou dvěma a více stranami, které společně ovládají většinu, druhou

¹⁶ SWAAN, Abram de. *Coalition Theories and Cabinet Formations*. Amsterdam: Elsevier Scientific Publishing Company, 1973. s. 65 – 70.

¹⁷ BUREŠ, Jan a kol. *Česká demokracie po roce 1989*. Praha: Vydavatelství Grada Publishing, 2012. s. 387.

¹⁸ LAVER, Michael, SCHOFIELD, Norman. *Multiparty government: the politics of coalition in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 1991. s. 10 – 11.

¹⁹ RIKER, William Harrison. *The Theory of Political Coalitions*. London: Yale University Press, 1962. s. 25.

pak, že hlasy všech členů jsou potřebné k udržení většiny a odstoupení jednoho z partnerů by mělo za následek ztrátu většiny.²⁰ S tímto typem koalice přichází již americká tradice studia koalic. U evropské tradice je také v politické praxi možné se setkat s minimální vítěznou koalicí. Dále je možné členit minimální vítěznou koalici

Členění, které uvedl ve své práci Stanislav Balík, vychází z klasického členění koalic na dva hlavní typy z amerických výzkumů obecně známé, a to na minimálně vítězné, nadměrné (veliké), i menšinové vlády a dále tyto kategorie prohloubil. Nedostatečnost můžeme vidět v příliš široce pojatém typu nadměrné koalice, jelikož zahrnuje jak koalice dvou největších protivníků, kteří disponují třeba až třemi čtvrtinami mandátů, a kromě nich v opozici zůstává řada menších subjektů, tak může zahrnovat všestranné koalice, kdy v opozici nezůstává nikdo. Jednobarevná vláda, však přímo k tématu typologii koalic nepatří, jelikož v legislativním sboru působí pouze jedna politická síla, která disponuje s nadpoloviční většinou mandátů.²¹ Přesto se s termínem jednobarevná vláda v české historii lze setkat a to dosud dvakrát v podobě Zemanova kabinetu (neměla ovšem nadpoloviční většinu), nebo také u prvního pokusu Topolánka o sestavení vlády.

Dělení označuje třídu koalice, založenou na počtu aktérů. Druhou úrovní je pak typ založený na ideové vzdálenosti prvků uvnitř systému, a také podle počtu aktérů (mandátů). Při zkoumání koalic se zaměřuje především, jak vznikly, a jak fungují, nikoli pouze na její složení. Jsou výsledkem politického procesu v jeho politické kultuře. Pracuje tedy se dvěma druhy dělení, které se navzájem kříží, a to zda se jedná o minimální vítěznou nebo nadměrnou koalici (minimal winning coalition) a dále zda je ideově propojená (connected). Můžeme se setkat i s termínem nespojenost. Druhý typ je poté koalice nadměrná (surplus majority coalition). Běžněji se setkáváme s křížením nadměrně ideově nepropojeným, což jsou právě druhy velkých, širokých či nestranických koalic. Méně často se pak setkáváme s křížením nepropojenosti u minimálně vítězné koalice, která je považována za pouhou teoretickou možnost, vyloučena ale není. Obě tyto třídy se dále pojí s různými typy. U třídy minimální vítězná lze však přiřadit typ a) ideově propojené (**MVIP**) a b) ideově nepropojené (**MVIN**). U třídy nadměrné koalice lze přiřadit c)

²⁰ ŘÍCHOVÁ. *Přehled moderních politologických teorií.*, s. 128.

²¹ BALÍK, Stanislav. *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností. Koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994-2006.* 1. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. s. 48.

ideově propojené (**NIP**), d) ideově nepropojené (**NIN**), e) široké a f) všestranické. Jen jeden typ koalice můžeme přiřadit k oběma třídám a to koalice g) velké.²²

Koalice a její pojem se používá pro označení spolupráce politických stran, které se musejí dohodnout na spolupráci a dosáhnout koaliční dohody. Koaliční smlouva poté stanoví pravidla pro spolupráci koaličních partnerů a rozdělení mandátů v exekutivě. Teorie koalic uvádí dva přístupy či dvě tradice ve studiu koaličního vládnutí a to americký (office seeking) a evropský (policy-seeking). V rámci typologie poté rozeznáváme dva typy koalic. První typ je minimální vítězná koalice (minimal connection).

Tab.: 1. Typologie koalic

Třída koalic	Typ koalic
minimální vítězná (nejmenší počet mandátů/členů)	a) minimální vítězná ideově propojená (MVIP)
	b) minimální vítězná ideově nepropojená (MVIN)
nadměrná	g) velká
	c) nadměrná ideově propojená (NIP)
	d) nadměrná ideově nepropojená (NIN)
	e) široká
	f) nestranická

Zdroj: Balík 2011, s. 23.

1.2.1 Minimálně vítězná koalice

Důvody vedoucí k sestavení *minimálně vítězné koalice* souvisí s americkou tradicí a chápeme ji v kontextu teorie racionální volby, pro niž je specifická hodnota vládnout a volby jsou prostředek, jak tohoto cíle dosáhnout. Jedná se o vlády většinou dlouhodobého charakteru. Nejvýhodnější je minimální vítězná koalice, která má nejnižší nutný počet mandátů, tedy pokud

²² CABADA, Ladislav. *Koalice a koaliční vztahy České republiky v evropském kontextu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 56.

je hlavní důraz kladen na maximalizaci zisku.²³ Robert Axelrod přidal kritérium počtu koaličních partnerů. Podle něj jsou účinné takové koalice, kde k sobě mají partneři nejblíže.²⁴ Vždy to však nemusí skončit minimální vítěznou koalici. Dalším doplňkovým kritériem, kladoucím důraz na životaschopnost a efektivnost koalice je názor M Leisersona, že čím je menší počet členů v koalici, tím je menší riziko konfliktů a vnitřních tlaků, navíc je snazší vyjednávat (Bargaining proposition).²⁵

Ideově propojená minimálně vítězná koalice, má přesně tolik subjektů, kolik je třeba k většině. Navíc její členové k sobě mají ideově blízko. Tento typ je ideální z pohledu racionální volby i z pohledu optimálnosti ideové propojenosti. Zároveň je také nejlogičtější řešením situace po volbách, neboť zároveň podporuje soutěživost stran. Při tvoření minimálně vítězné ideově propojené koalice maximalizují zisk s vynaložením minimální energie. **Ideově nepropojená** minimálně vítězná koalice je zvláštním typem koalice, složené z co nejmenšího počtu členů, postačující k většině s malou ideovou propojeností. Většinou ji tvoří subjekt (subjekty), z opačných částí politického spektra, a v opozici pak zůstává více politických proudů. Nezahrnuje však současně dva hlavní póly stranického systému, čímž se liší od velkých koalic.²⁶

Obvyklým případem bývá situace, kdy reprezentant hlavního pólu spolupracuje s jedním či dvěma póly vedlejšími protikladnými. Nejčastěji vzniká ve dvou situacích, první kdy vítěz není schopen utvořit MVIP, jelikož nemá s kým, a raději nabídne spolupráci menší ideově vzdálené straně, která nebude mít v koalici tak významné postavení jako strana větší, a v druhé situaci tuto koalici nevytvoří, jelikož by si personálně s partnery nevyhovovali.²⁷ Minimální vítěznou koalici je možno dále členit dle ideové propojenosti. Výhodněji se jeví minimální ideově propojená koalice, ve které budou mít členové ideově blízko. Tuto koalici je vhodné zvolit, pokud voliči chtějí docílit výraznějších změn, minimální vítězná koalice má nejmenší nutné množství členů

²³ LIJPHART, Arend. *Democracies; Patterns of Majoritarian and Consensus Government*. Yale: Yale University, 1984. s. 48.

²⁴ NOVÁK, Miroslav. *Systémy politických stran: Úvod do jejich srovnávacího studia*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. s. 385.

²⁵ LEISERSON, Michael. *Factions and Coalitions in One-Party Japan: An Interpretation Based on the Theory of Games*. The American Political Science Review, č. 3. 1968. s. 770 – 787.

BALÍK, Stanislav a kol. *Koaliční vládnutí ve střední Evropě (1990–2010)*. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 2011s. 24.

²⁶ BALÍK, Stanislav. *Typologie exekutivních koalic v českém prostředí. Koalice a koaliční vztahy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 53 – 67.

²⁷ BALÍK, *Koaliční vládnutí*, s. 25.

potřebné k získání většiny a zachovává tak soutěživý dynamický systém. Česká republika má v politické praxi již zkušenosti s oběma koalicemi, s ideově propojenou i nepropojenou.

1.2.2 Nadměrná koalice

Koalice *velká* neboli *nadměrná* (Surplus Majority Coalition, Oversized Cabinet) má alespoň jednoho nebo více nadbytečných členů. Patří do stejné skupiny jako menšinové vlády a to z toho důvodu, že nadbyteční partneři neposkytují vládě žádné výhody ve vztahu k legislativě, neboť i bez jejich hlasů by vláda byla stále schopna získat nutnou většinu. Zatěžují ji však většími náklady. Při ustáleném počtu ministerských křesel dochází v případě přítomnosti dalšího nadbytečného člena ke snížení počtu reprezentantů každé z koaličních stran ve vládě. Vyjednávání se tak stává složitějším, jelikož je třeba zohlednit a uspokojit více odlišných zájmů.²⁸ Nadbytečné členy poté popisuje Blanka Říchová jako „*spolucestující, kteří jsou odměňováni, ale na vlastním úspěchu vlády se výrazněji nepodílejí.*“²⁹

I když se vytváření velkých koalic nejeví natolik logické, nejsou to případy v politické praxi nikterak okrajové. Můžeme se setkat i se situacemi, kdy jasný vítěz voleb, vytváří koalici, bez ohledu na nadbytečnost legislativních postů, které získal. Můžou za to například obavy o výsledek hlasování, kdy chybí stranická disciplína nebo v důraz na programové zájmy a vazby mezi stranami. Dle britského profesora Geoffrey Pridhama „*lze tedy předpokládat, že strany, které si jsou blízké v základních politických otázkách, pravděpodobněji vstoupí do koalice a udrží stabilní vládu.*“³⁰ V případě nedostatku stranické disciplíny je tento nedostatek třeba vyvážit, a to i za cenu zapojení nadbytečných partnerů. Velké koalice slouží také k ochraně politické strany před deviantním chováním vlastních poslanců.³¹ Dle americké tradice koalice nadměrné odporují racionálnímu chování, jelikož se zisk dělí mezi větší počet členů, a pro stranu to znamená menší zisk.

Jako další z možných motivací vůdců strany, vedoucí k vytvoření tohoto typu exekutivy, jsou specifické legislativní okolnosti. Tou je například ústavní změna, ke které je zapotřebí

²⁸DODD, Lawrence: *Party Coalitions in Multiparty Parliaments: A Game-Theoretic Analysis*. The American Political Science Review, 68, č. 3, 1974. s. 1096.

²⁹ŘÍCHOVÁ: *Přehled*, s. 133.

³⁰PRIDHAM, Geoffrey. *Coalition Behaviour in New Democracies of Central and Eastern Europe: the Case of Slovakia*. Cambridge: Cambridge University Press, 1986. s. 78.

³¹BUREŠ, Jan a kol. *Česká demokracie po roce 1989*. Praha: Vydavatelství Grada Publishing, 2012. s. 387.

souhlasu kvalifikované většiny či vytváření ad hoc kritéria, vytvoření jakési vlády „národní jednoty, jako tomu bylo za druhé světové války (Churchillova vláda), k čemuž došlo za výjimečných okolností. Tyto příklady však oproti očekáváním nevysvětlují, proč jsou velké koalice v reálném politickém životě tak četné. Vysvětlení poskytují dvě interpretační východiska. První zdůrazňující charakter stranického systému, a u druhého je kladen větší důraz na společenský kontext neboli politickou kulturu.³² Dle Lijpharta, Lavera a Schofielda, kteří se zabývali průzkumem zastoupení nadměrných koalic v jednotlivých zemích, mají tyto koalice výskyt například ve Švýcarsku, Izraeli, Nizozemí či Francii.

S velkými koalicemi se můžeme podle Luebberta setkat zejména u soutěživých systémů s jednou silnou politickou stranou, kterou nelze u vytváření vlády opominout.³³ Taková strana se poté snaží přijmout do koalice větší počet malých partnerů. Tím snáze zabrání tomu, aby ji některá z malých stran mohla vydírat, kdyby byla jejím jediným partnerem v minimální vítězné koalici. Můžeme ji tedy vnímat jako jakousi preventivní ochranu proti vydírání a je výrazem strategických úvah nejsilnějšího politického hráče, nebo také výrazem obavy a nejistoty. Také se s tímto typem koalic lze setkat v situacích vytváření minimálních spojených vítězných koalic, které preferují účast všech aktérů k usnadnění komunikace. Pokud zdůrazníme význam politického programu při vytváření koaličních vlád, tak velké koalice nejsou nejvíce problematickým jevem, jelikož větší počet partnerů nemůže dát v sázku hlavní cíl, čímž je bez pochyby (nebo by alespoň být měl) celospolečenský zájem.³⁴ V České politice se s žádným případem koalice nadměrné dosud nesetkáváme.

Koalice **velké** nejsou dle Stanislava Balíka definovány charakterem většiny mechanicky, ale ideově, zařazuje je proto do obou kategorií k minimální vítězné koalici, ale i pod koalici nadměrnou, tudíž patří i k následující podkapitole (viz. tabulka). V exekutivě spolupracují dva dominantní ideově protikladní hráči. Tyto strany za určitých okolností mohou spolupracovat i s dalšími menšími subjekty. Většinou tak vzniká v případě, kdy lze uzavřít i MVIP, ale z personálních důvodů k tomu nedojde, a je potřeba, aby v opozici zůstali alespoň dva protivníci, kteří nejsou ideově spjatí. Výjimkou jsou situace, tříprvkové formy koalice se dvěma hlavními a jedním vedlejším subjektem, a spolupráce těchto dvou hlavních stran lze považovat za koalici

³² BUREŠ, Jan a kol. *Česká demokracie po roce 1989*. Praha: Vydavatelství Grada Publishing, 2012. s. 387.

³³ ŘÍCHOVÁ: *Přehled*,... s. 135.

³⁴ LUEBBERT, Gregory. *Comparative Democracy: Policymaking and Governing Coalitions in Europe and Israel*. New York: Columbia University Press, 1986. s. 76 – 78.

velkou, i když nesplňuje existenci alespoň dvou sil mimo ni. Upřednostněna je v tomto případě důležitost komunikace uvnitř koalice. Velká koalice vzniká nejčastěji z důvodů větších šancí na podporu v exekutivě, z důvodu zmenšení počtu členů koalice a postavení opozice na okraj. Při vytváření této koalice partneři předpokládají dlouhodobou spolupráci, která přesáhne jedno volební období.³⁵ V české politické historii se s případem velké koalice nesetkáme.

Dále existuje třída **NIP**, pro jejíž správné fungování je podstatné, aby za prvé, byl v ní byl přítomen alespoň jeden nadbytečný člen, bez kterého by ale koalice stále disponovala většinou a podmínkou druhou je nutnost ideové propojenosti členů, tzn., že v ní nejsou žádné protikladné ideové póly. Připomíná tak fungování koalice široké. Je tedy možno, že v koalici spolupracují i tři ideově blízké strany, s výraznou většinou, proti dvěma ideově blízkým. Od široké koalice se liší právě ideovou propojeností participujících stran, kdy není třeba tolika ideových kompromisů. Důvodem vzniku je často institucionální nastavení konkrétní úrovně politiky a také celkové fungování politických stran. Vznik je častý v systémech, kde je pro jakékoli rozhodnutí potřeba nadpoloviční většina všech, nebo v systémech, kde by jednobarevná vláda nebo minimální vítězná koalice měla jen těsnější většinu. Pokud je tedy ideově blízký menší subjekt k dispozici, často takové rozšíření koalice zvolí.³⁶ V Maďarsku se můžeme setkat s případy nadměrných ideově propojených koalic.

Jinou situací, k níž dochází k formování této koalice, je značná dominance vítězné strany ve volbách, která však nedisponuje s většinou hlasů. Nechce být vydírána menšími subjekty, a proto přizve více takových partnerů, aby ji žádný tímto způsobem nemohl ohrožovat. Tato situace je možná i na podnět menšího subjektu. Jako poslední situací, vzniku nadměrné ideově nepropojené koalice, je vnímán nedostatek síly na vytvoření minimální vítězné koalice, která pramení z nedisciplinovanosti a v obavě před nátlakem vlastních poslanců, kteří si jsou vědomi své nepostradatelnosti, vedení strany přistoupí k vytvoření právě tohoto typu koalice. **NIN** je shodným typem jako koalice předchozí, avšak tvořena členy ideově vzdálenými. Jedná se o typ koalice, který se nachází na pomezí s koalicemi širokými či velkými. Podobá se také koalici minimálně ideově nepropojené, s tím rozdílem přítomnosti alespoň jedné nadbytečné strany. Zde musí také působit v opozici více politických subjektů, a alespoň jeden z nich se musí nacházet na

³⁵ BALÍK, Stanislav a kol. *Koaliční vládnutí ve střední Evropě (1990–2010)*. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 2011. s. 25.

³⁶ CABADA, Ladislav. *Koalice a koaliční vztahy České republiky v evropském kontextu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 58.

ideovém spektru mezi členy koalice. Jako motiv k vytvoření tohoto typu uskupení je podobná jako u předchozího typu koalice, s rozdílem, že požadavky od bližšího subjektu a potenciální větší síla nejsou tak vysoké jako u ideově bližších subjektů.³⁷

Koalice **široká** spojuje prakticky všechny politické síly. Mimo stojí jeden významný politický partner a častokrát se stává, že tím subjektem je právě jedna ze stran okraje politického spektra. Jedná se o koalici více než dvoučlennou, musí v ní být více subjektů, než je potřeba pro získání nadpoloviční většiny. Spolupracují v ní subjekty ideově nepropojené. V žurnalistice se tento typ koalic občas označuje jako „duhová koalice“. Vzniká ze snahy o zapojení co největšího množství partnerů do společné zodpovědnosti. Je však rozdíl zda je toto spojení uzavřeno proti tomuto jednomu subjektu nebo pouze bez něj. Pokud je uzavřeno bez něj, má značně blíže ke koalici nestranické a častokrát se po následných volbách promění. Vznik koalice široké je také častý z důvodu ochrany před oním vyloučeným subjektem, a motiv společného protivníka je vnímán silněji než případné programové rozdíly.³⁸ Na Slovensku se můžeme setkat s případy široké koalice i nadměrně ideově propojené.

Posledním typem, koalicí **všestranickou**, označuje Balík koalici, kdy se na formování exekutivních složek podílejí všechny politické síly a žádná svou distanci veřejně nedeklaruje. Jedním vysvětlení vzniku této koalice je strategické myšlení jednotlivých členů, jelikož je toto řešení pro ně pragmatické a po vyhraných volbách je pro vítězné subjekty, kteří mají možnost sestavit právě minimální vítěznou koalici, jistější dohodnout se na spolupráci, která slibuje, že v případě pře se protivníci zachovají se stejnou korektností a z koalice je nevyženu. Na rozdíl tomu pustit se do vytvoření minimální vítězné koalice, vede ke vzniku určité opozice, která představuje často perspektivu čtyřletého období možných tvrdých střetů, které mohou vyústit v porážku v dalších volbách a zániknutí dané vlády.³⁹

1.2.3 Menšinové koalice

Dalším typem koaličních vlád jsou vlády *menšinové*. Ty vznikají v situaci, kdy žádná ze stran nedisponuje více než padesáti procenty poslaneckých mandátů. Pope vidí hlavní příčinu vedoucí k vytvoření tohoto typu vlády v momentální neschopnosti politických hráčů dosáhnout

³⁷ BALÍK, Stanislav a kol. *Koaliční vládnutí*, s. 25.

³⁸ CABADA, Ladislav. *Koalice a koaliční vztahy České republiky v evropském kontextu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 63.

³⁹BALÍK, Stanislav a kol. *Koaliční vládnutí*, s. 28.

většinové vlády. Dle jejich soudu nejsou menšinové vlády výrazem nevole vytvořit vládu s většinovým postavením. Můžeme si zmínit pět nejčastějších situací, kdy vznikají menšinové vlády. První možná označuje očekávání, že po volbách vzejde většinová strana, ale nestane se tak. Druhou může být trvalá zablokovanost stranického systému, bránící vytvoření většiny. Třetí je možná existence specifických podmínek, za kterých je vládě ponechán prostor k vládnutí. Za čtvrté si můžeme zmínit možnost vzniku většinové koalice, se kterou se setkáváme po rozpadu předešlé vlády, kdy část zůstává u moci až do dalších voleb či vytvoří zcela novou většinovou vládu. A poslední pátou situací, kdy je možný vznik menšinové vlády, že vládní strana má o několik křesel méně než by potřebovala k usnesení většinové vlády. V prvním, třetím a čtvrtém případě můžeme tyto vlády označit za čekatele na většinu. Druhý případ vnímáme jako projev zablokování systému na základě rozložení preferencí ve společnosti. Poslední pátou situaci můžeme hodnotit téměř jako většinovou vládu a v praxi se pokládá za nejčastější případ. V mnohých politických systémech na tyto těsné menšinové vlády hledí, jako na většinové.⁴⁰ Mnozí politologové se nesnaží o žádné obecné vysvětlení a výše předložené rozlišení je tak spíše pouhým popisem situace.⁴¹

Z hlediska boje o posty vnímáme menšinové vlády jako deviantní případ, jelikož čelí většinové opozici. Jak se však dá vysvětlit, že se tato opozice neujme vlády sama? Strom vypracoval „*racionální teorii menšinových vlád*“,⁴² kterou zakládá na názoru, že motivací politických stran je ovlivňovat vytváření politiky v parlamentu nikoli ve vládě. Navíc se snaží maximalizovat, jak dlouhodobý, tak krátkodobý prospěch a umožnil Stromovi dvě vysvětlení tohoto typu vlád. V prvním případě hodnotí tyto vlády v kontextu prospěchu z účasti na procesu vládnutí. Je nutné vidět „*politicky ovlivnitelného rozdílu mezi vládou a opozicí*“. Čím větší je možnost opozice ovlivnit politiku vlády, tím je prospěch spojen s účastí ve vládě menší. Menšinová vláda tak může odpovídat situaci, kdy je neúčast na vládě vyvážena možnostmi politických stran stát se silnou opozicí. V případě druhém účast ve vládě hodnotí z hlediska budoucích šancí stran zvítězit ve volbách. Když je šance na úspěch v příštích volbách ohrožena, je pro danou stranu lepší přenechat vládnutí vládě menšinové.⁴³

⁴⁰ LAVER, Michael, SCHOFIELD, Norman. *Multiparty government: the politics of coalition in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 1991. s. 72.

⁴¹ ŘÍCHOVÁ, *Přehled moderních...*, s. 131.

⁴² STROM, Kaare. *Minority Government and Majority Rule*. London: Cambridge University Press, 1990. s. 4 – 5.

⁴³ ŘÍCHOVÁ, *Přehled moderních...*, s. 134.

Dočasná neúčast ve vládě neznamená dlouhodobou neochotu vládnout, prokazuje spíše vůli čekat na výhodnější podmínky. Strom tvrdí, že strany jsou ochotnější čekat na možný budoucí prospěch, než aby se spokojily s nejistým krátkodobým vítězstvím.⁴⁴ Laver a Schofield však toto tvrzení pokládají za sporné, z hlediska bojů o posty ve vládě, a to že menšinová vláda je tím kdo prohrál a čeká na svou definitivní porážku.⁴⁵ Stromův přístup však umožnil ukázat, že menšinové vlády mají v některých systémech více či méně stabilní místo.⁴⁶ Jinak tomu není i v české politické praxi. S menšinovou koalicí se dosud setkali i sousední státy Polsko či Slovensko.

⁴⁴ STROM, Kaare. *Minority Government*, s. 63.

⁴⁵ LAVER, Michael, SCHOFIELD, Norman. *Multiparty government: the politics of coalition in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 85.

⁴⁶ NOVÁK, Miroslav. *Systémy politických stran: Úvod do jejich srovnávacího studia*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. s. 176 – 178.

2 Vznik a vývoj vlád v České republice

Transformace nedemokratického zřízení na demokracii přinesla do postkomunistických zemí nový směr plný změn. Jednou z prvních byla změna Ústavy tehdejší ČSSR, odstraněním článku 4 o vedoucí úloze KSČ a dalších ustanoveních obsahující marxistickou a leninistickou ideologii. Zahájen byl proces odstranění předchozího politického personálu a jeho metod práce.⁴⁷ Po přeměně federace a zavedení nové Ústavy České republiky, s účinností 1. ledna 1993, uzákonila řadu nejvyšších ústavních institucí, přinesla rozložení státní moci. Moc zákonodárnou v rukách bikamerálního Parlamentu České republiky složeného z Poslanecké sněmovny a Senátu, moc výkonnou představovanou prezidentem republiky a vládou jako vrcholným orgánem této moci. Dále zakotvuje moc soudní a ochranu ústavnosti Ústavním soudem, a dalšími státními institucemi, konče komunálními celky.⁴⁸ Poslanecká sněmovna vznikla z České rady, ovšem Senát začal plně fungovat až po prvních volbách v roce 1996.⁴⁹

Všechny tyto a další demokratické instituty jako svobodné soutěživé volby zcela přeměnily atmosféru. Přeměněn byl celý politický systém. Ani demokracie ovšem není bezchybná a nese určitá rizika. Vládnutí jako činnost politických stran. Cílem této kapitoly, bude představit politické strany účastnící se ve volebním procesu. Zvláštní pozornost přitom bude věnována typu vlády a souvislosti s tím ke stranickému složení a délce vlády a na závěr komparace dosažených výsledků. Přihlížet se bude také na zánik vlád.

2.1 První a druhá vláda Václava Klause

Volby v roce 1992, tehdy stále ještě do České Národní Rady, přinesly úspěch stranám, které můžeme řadit napravo od politického středu, především stranám ODS a KDU-ČSL. Následovala jednání o podobě nové vlády, přičemž jako jasná se jevila spolupráce ODS a KDS (ta se později sloučila s ODS), KDU – ČSL a ODA. Po složení a jmenování vlády se začala probírat otázka budoucnosti společného Československého státu, která se dále jevila jako nerealizovatelná.⁵⁰

⁴⁷ CHALUPA, Jiří. *Jak umírá diktatura. Pád frankova režimu*. Olomouc: Votobia, 1997. s. 154.

⁴⁸ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

⁴⁹ KROUPA, Jiří. *Politologie nejen pro právníky*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. s. 35 – 37.

⁵⁰ GJURIČOVÁ, Adéla a kol. *Rozdělení minulosti – Vytváření politických identit v České republice po roce 1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, 2011. s. 266.

Do čela vlády stanul 3. července 1992 tehdejší předseda občanských demokratů Václav Klaus. Vláda měla sto pět mandátů a jednalo se o koalici tvořenou převážně pravicově orientovanými stranami s poměrně patrnou programovou blízkostí partnerů. Jedinou malou výjimkou představovala KDU – ČSL, kterou řadíme spíše mezi strany středově až středově-pravicové. K hladkému fungování této koalice pomohla i v té době roztržštěná parlamentní opozice. První vláda Klause je jednou ze tří nejdéle vládnoucích vlád v historii ČR, která vydržela do řádných voleb. Přesto se objevily drobné spory. Příkladem jsou spory o rozdělení majetku po rozdělení federace (např. církevní restituce či spory ohledně řady přijatých opatření v souvislosti s ekonomickou transformací).⁵¹ Krátce před sněmovními volbami se sloučila KDS s ODS a křesla připadla ODS. Klausův kabinet označují politologové jako kabinet minimálně vítězný ideově propojený.⁵² Vláda trvala do prvních řádných voleb do PS ČR v roce 1996.

Volby v roce 1996 přinesly oslabení pravicových stran a prudký nástup postavení ČSSD. Úspěch měly i strany s nulovým koaličním potenciálem jako KSČM. Dosavadní koalici donesly volby pouze 99 mandátů a posléze probíhala jednání o sestavení nové vlády. Bylo jasné, že ke vzniku nové vlády bude třeba zapotřebí spolupráce dosavadních lídrů se sociální demokracií. Jak se později ukázalo, koalice dosavadních pravo-středových stran s levicovou sociální demokracií, se vzhledem k výrazným programovým rozdílům dala jen těžko uskutečnit a jevila se jako nerealizovatelná. Prezident Václav Havel si byl situace vědom, a proto pověřil strany jednáním o sestavení vlády, namísto pověřením sestavit vládu.⁵³ Situaci komplikovala například neakceptovatelnost kooperace stran ODS i ČSSD s KSČM nebo průběh ekonomické transformace a privatizace. Ke vzniku nové vlády byla nutná dohoda se sociální demokracií, a to ve formě vládní účasti nebo alespoň jiné formy spolupráce. Varianta vládní spolupráce ČSSD však nebyla kvůli výrazným programovým rozdílům možná. Po měsíci dlouhých jednání dochází konečně k opětovnému zvolení Václava Klause předsedou vlády a dalších členů. Aby se strany dohodly, předseda ČSSD obsadil post předsedy Poslanecké sněmovny ČR. Takto sestavené vládě se na poprvé nepodařilo získat důvěru, a tak někteří členové ČSSD opustili sál, aby došlo ke snížení kvóra a vládě stačilo k zisku důvěry 98 hlasů. Druhou vládu Václava Klause koalici

⁵¹ PŠEJA, Pavel, ŠARADÍN, Petr. *Stranický systém České republiky. Politické strany a jejich vývoj 1989 – 1998*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. s. 67.

⁵² BALÍK, *Koaliční vládnutí*, s. 57.

⁵³ CABADA, Ladislav, ŠANC, David: *Český stranický systém ve 20. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. s. 129 – 130.

tvorily strany ODS a KDU-ČSL a ODA a druhý kabinet výrazně ovlivnilo jeho menšinové postavení. V takto utvořeném kabinetu vládnoucí strany špatně dosahovaly kompromisů s opozicí. Sociální demokracie měla k vládě velmi kritický postoj. Horšící se ekonomická situace v České republice celé situaci ještě přitížila a vztahy mezi koaličními partnery zhoršila. Vládu druhého Klausova kabinetu definitivně ukončila aféra s nejasnostmi ohledně financování ODS.⁵⁴ Tato aféra vypukla v polovině roku 1997 a nezpůsobila rozkol pouze uvnitř strany, ale i ve vládě, čímž vedla k demisi Václava Klause a jeho vlády.⁵⁵ Druhá vláda Václava Klause nevydržela, na rozdíl od první Klausovi vlády celé své funkční období.

Po vzniku samostatného Československého státu se vytvoření minimálně vítězného ideově propojeného středo-pravicového kabinetu s Václavem Klausem v čele jevila jako ideální a také ji považujeme jako jednu z nejstabilnějších vlád v České republice. Po druhých volbách České republiky v roce 1996 je sledován pokles důvěry v pravicové strany. Před vytvořením druhé Klausovi vlády, byla možnost vytvořit většinovou koalici spolu se stranou ČSSD nebo KSČM, ale z programových důvodů to nebylo možné. Vznikl tak menšinový kabinet, který se spoléhal na toleranci od levicových stran. Nestabilní vládu ukončilo odhalení podvodu ODS a s dalšími nejasnostmi ve financování strany, nedůvěra v občanskou demokracii tak vzrostla.

2.2 Vláda Josefa Tošovského

Po demisi Klausova kabinetu se situace ujal prezident Havel, který týden po demisi pověřil předsedu lidovců Josefa Luxe jednáním o nové vládě, nicméně celou situaci zkomplikoval rozkol uvnitř poslaneckého klubu občanských demokratů. Po druhé Klausově vládě bylo samozřejmé, že bude opět zapotřebí dohody s ČSSD, ta ale s případnou koalicí nepočítala. Nadále tak probíhala jednání, kdo povede vládu v zemi, přičemž lidovci, ODA i část ODS se přikláněli ke vzniku úřednického dočasného kabinetu. Vystála otázka, kdo se postaví do čela úřednické vlády a dovede ji k plánovaným předčasným volbám v červnu 1998.⁵⁶

⁵⁴ ŘEHÁKOVÁ, Blanka. *Předčasné volby 1998*. Sociologický časopis, vol. XXXV, roč. 1999, č. 3, s. 312.

⁵⁵ PŠEJA, Pavel. *Stranický systém České republiky. Politické strany a jejich vývoj 1989 – 1998*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. s. 67.

⁵⁶ BALÍK: *Koaliční vládnutí*, s. 58.

Do čela vlády byl z řad kandidátů zvolen ex-guvernér České národní banky Josef Tošovský, jmenovaný 17. prosince 1997.⁵⁷ Veřejnost se stavěla kriticky k tomu, že nový premiér byl podporován tehdejším prezidentem Václavem Havlem. Za této vlády se Česká republika poprvé setkává s problémem tzv. dvou premiérů. Vláda Václava Klause v demisi, přičemž byl jmenován nový premiér. Souběžně s premiérem tedy nejsou jmenováni i další členové nové vlády a kabinet, který vládu opouštěl, byl pověřen dočasným spravováním země. Nová vláda s Josefem Tošovským v čele byla jmenována prezidentem v lednu 1998, a tvořili ji nestraníky, zástupci KDU-ČSL, ODA a US (Unie svobody), kterou utvořili bývalí členové někdejší ODS. Sociální demokracie trvala i nadále na dočasném charakteru kabinetu Tošovského a také na vysání předčasných voleb, které se konaly na základě ústavního zákona o zkrácení volebního období.⁵⁸ Tento zákon významně upravoval politické prostředí, byl nařčen protiústavním a byl zrušen roku 2009 Ústavním soudem.

Vláda Josefa Tošovského je prvním úřednickým kabinetem v České republice. Předcházela ji jednání, která vedl tehdejší předseda KDU-ČSL Josef Lux. Na jednáních se domluvili na úřednickém typu vlády v čele s Josefem Tošovským. Dohodnut byl omezený časový mandát a to do června 1998. To bylo vládě umožněno na základě předem připraveného zákona o zkrácení volebního období.

2.3 Vláda Miloše Zemana

Ve volbách v roce 1998 zvítězila levicová strana ČSSD, a současně získali těsnou většinu mandátů v Poslanecké sněmovně ČR pravo-středové strany. Prezident Havel, pověřil tehdejšího předsedu ČSSD Miloše Zemana, prozatímním jednáním o sestavení vlády. Zprvopočátku to vypadalo, na dohodu Miloše Zemana s lidovci, ti ale nakonec odmítli, protože se báli výrazné dominance strany ČSSD a utvoření pouze dvoučlenné koalice. Dohoda nebyla reálná ani s pravo-středovými stranami ODS, ODA, KDU-ČSL s US. Po velkorysé nabídce Miloše Zemana,

⁵⁷Josef Tošovský [online]. vlada.cz, [cit. 19. listopadu 2016]. Dostupné na < <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/rejstrik-predsedu-vlad/josef-tosovsky-458/> >.

⁵⁸BĚM, Roman. *Úřednické vlády: U voličů populární, mají ale I průšvihy*. [online]. ct24.ceskatelivize.cz, 26. června 2013 [cit. 20. ledna 2019]. Dostupné na < <https://ct24.ceskatelivize.cz/domaci/1089938-urednicke-vlady-u-volicu-popularni-maji-ale-i-prusvihy> >.

předsedovi lidovců, nedosáhl shody ani u Unie svobody.⁵⁹ Vymizeli tak snahy o vytvoření vládní koalice s jakoukoli podporou.

Situaci vyřešilo uzavření dohody o toleranci kabinetu ČSSD. Tato dohoda měla tolerovat menšinový kabinet ČSSD ze strany poslanců ODS. Celým názvem „Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice uzavřená mezi stranou sociálně demokratickou a Občanskou demokratickou stranou“ zaručila vznik Zemanova kabinetu.⁶⁰ Vláda Miloše Zemana vzniká 19. srpna 1998. V médiích se neustále šířila kritika tohoto „smluvně opozičního“ uspořádání. Tato smlouva, umožňovala zabránit pádu vlády, díky závazku smluvních stran nevyvolat hlasování o nedůvěře. Opoziční smlouva obsahovala dohodu o obsazení postů ODS a v neposlední řadě obecný závazek úpravy ústavy a dalších zákonů. Po vzniku opoziční smlouvy Miloš Zeman prohlásil: „Nelze vyloučit, že opoziční smlouva bude platit i po volbách v roce 2002.“⁶¹ I u téhle vlády se setkáváme s jakousi úpravou politického prostředí.

Volby roku 1998 ukázaly stálý růst důvěry v levicové strany jako ČSSD, která vyhrála s nepatrnou převahou na počet mandátů. Tato jednobarevná menšinová vláda po dlouhých vyjednáváních získala důvěru což při existenci opoziční smlouvy a nemožnosti vyslovit vládě nedůvěru, nebylo překvapením. Nenápadná a tichá vláda Miloše Zemana je tak druhou vládou v historii České republiky, která vydržela do konce svého funkčního období. Po druhé se také setkáváme s menšinovým kabinetem a poprvé s jednobarevnou vládou.

2.4 Vláda Vladimíra Špidly

Další volby v roce 2002 skončily úspěchem levicových stran, vítězstvím ČSSD a úspěch ale znamenaly i pro KSČM. Pravo-středové a pravicové strany nezískali většinu křesel a tehdejší předseda ČSSD Vladimír Špidla. Ten se stavěl odmítavě k vytvoření koalice s ODS i přes existenci Opoziční smlouvy. Tuto smlouvu formálně ukončil dopis Vladimíra Špidly adresován Václavu Klausovi, ve kterém tuto smlouvu vypověděl. Jednání o vzniku nové vlády poté již probíhala rychle. Koaliční dohodu uzavřela vítězná ČSSD spolu s KDU-ČSL a novým subjektem

⁵⁹ PŠEJA, Pavel: *Stranický systém České republiky. Politické strany a jejich vývoj 1989- 1998*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. s. 203.

⁶⁰ *Opoziční smlouva* [online]. vlada.cz, 5. května 2009 [cit. 18. listopadu 2018]. Dostupné na <<http://vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/milos-zeman/Opozicni-smlouva.pdf>>.

⁶¹ TABERY, Erik. *Vládeme, nerušíť : opoziční smlouva a její dědictví*. Praha: Paseka, 2006. s. 78.

Unii svobody – Demokratickou unií. US-DEU ze začátku vstoupit do koalice s ČSSD odmítala, po výměně tehdejší předsedkyně Hany Marvanové nakonec koaliční smlouvu podepsala. Prezident Václav Havel tak mohl 12. července 2002 jmenovat Vladimíra Špidlu předsedou vlády a s ním i další členy vlády. Vznikla tak koalice stran ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU.⁶²

Takto jmenovaná vláda získala důvěru, a vzhledem k velkým ideovým rozdílům můžeme jeho kabinet označit za ideově nepropojenou minimální koalici. Přílišné programové rozdíly znamenali, že pozice kabinetu byla velmi slabá a doprovázely je spory uvnitř strany⁶³. Necelistvost koalice se ukázala například i při volbě prezidenta, kdy se strany nedokázali shodnout na jednoznačné podpoře jednoho společného kandidáta, kterým se později stal Václav Klaus. Konečnou pro premiéra Špidlu znamenaly Evropské parlamentní volby konané červnu 2004, které přinesly ČSSD obrovský neúspěch. To vedlo ke konci Špidlovy vlády, který podal v červenci 2004 demisi do rukou prezidenta Klause.⁶⁴

Druhé volby v řadě po sobě vnímáme větší důvěru v levicovou stranu ČSSD. Do čela vlády je tak ustanoven její předseda Vladimír Špidla. Koalice nakonec bez značných problémů získala důvěru. Měla sto jedna mandátů a je tedy minimální vítězná. Kvůli sporům a častým neshodám mezi ČSSD a US-DEU, považujeme tuto koalici za ideově nepropojenou. Tato koalice vydržela do konce volebního období, ovšem dvakrát změnila složení. Konec vlády Vladimíra Špidly znamenal velmi slabý výsledek sociální demokracie ve volbách do Evropského parlamentu v červnu 2004.

2.5 Vláda Stanislava Grosse

Po pádu Špidlovy vlády pověřil prezident Klaus jednáním o sestavení nové vlády představitele ČSSD, ODS a KDU-ČSL a vzhledem k nedávným rozkolům uvnitř strany, z jednání vyloučil US-DEU. Jako možného premiéra pověřil bývalého ministra vnitra a tehdejšího úřadujícího předsedu sociální demokracie Stanislava Grosse. Jednání vedla k obnovení ideově nepropojené koalice US-DEU, ČSSD a KDU-ČSL. Stanislav Gross byl jmenován do čela vlády prezidentem republiky v červenci 2002 a byl v historii České republiky nejmladším premiérem.

⁶² ČERNÝ, Ondřej, CABADA, Ladislav. *Koaliční vládnutí v České republice ve volebním období 2002-2006 (mýty a skutečné koalice v poslanecké sněmovně)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 89.

⁶³ CABADA, Ladislav, ŠANC, David. *Český stranický systém ve 20. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. s. 185.

⁶⁴ BALÍK: *Koaliční vládnutí*, s. 63.

Poté prezident jmenoval i zbylé členy Grossovi vlády. Nově jmenovaná vláda získala důvěru v Poslanecké sněmovně ČR, avšak neměla dlouhého trvání.⁶⁵ Ukončila ji aféra s nevyjasněným financováním bytu předsedy vlády Stanislava Grosse. Předseda vlády nebyl schopen srozumitelně vysvětlit finanční pokrytí svého bytu. Koalici se z těchto důvodů rozhodla opustit strana KDU-ČSL a poslanci lidovců podali demisi prezidentovi republiky. Prezident Václav Klaus rozhodl posečkat s přijmutím demise a ukončením Grossovi vlády do plánovaného hlasování o nedůvěře vládě, nicméně vláda hlasování přežila.⁶⁶ Tato aféra vypukla na začátku roku 2005 a znamenala konec Grossovi vlády.

Stanislav Gross je v historii českého vládnutí v České republice nejmladším premiérem. Nedostatek věku nedohnal ani zkušenostmi bývalého ministra vnitra, kdy kvůli kauze s nejasnostmi ohledně financování Grossova bytu. Však délka vlády Stanislava Grosse je téměř srovnatelná s délkou přechodné úřednické vlády Josefa Tošovského, délka je v obou případech méně než jeden rok. A v české politické praxi je druhá nejkratší vládou (viz. tabulka).

2.6 Vláda Jiřího Paroubka

Po konci vlády Stanislava Grosse opětovně následovala složitá jednání. Sociální demokracie navrhovala do funkce předsedy několik kandidátů, mezi nimi i bývalého diplomata Jana Kohouta. Uvažovalo i o tehdejším ministru financí Bohuslavu Sobotkovi, který ovšem stejně jako později Jan Kohout post premiéra odmítl. Významnou roli při volbě nového premiéra sehrál prezident Klaus, který nechtěl umožnit vzniku menšinové vlády, bez dojednané podpory. Podporoval předčasné volby, stejně jako poslanci ve Sněmovně. Prezident chtěl přijmout demisi premiéra Grosse, jakmile se dohodne na podobě nového kabinetu ve sněmovně. Poté, co Jan Kohout odmítl post premiéra, vedení ČSSD navrhlo dalšího kandidáta, tehdejšího ministra pro místní rozvoj Jiřího Paroubka.⁶⁷

V tuto chvíli již mohl prezident přijmout demisi Stanislava Grosse. Stejný den a to 25. dubna 2005 do funkce předsedy vlády jmenovat Jiřího Paroubka, a na jeho návrh i ostatní členy vlády. Vládu Jiřího Paroubka tak můžeme označit za ideově nepropojenou koalici, koalici stále

⁶⁵ BALÍK: *Koaliční vládnutí*, s. 82.

⁶⁶ HAVLÍK, Vlastimil. *Politické strany a jejich systém v letech 2006-2010. Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. s. 11-33.

⁶⁷ BALÍK, Stanislav: *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností: koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994-2006*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. s. 34.

tvořili znovu obnovené koalice stran ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU. Vláda s Jiřím Paroubkem v čele, získala důvěru v květnu 2005.⁶⁸ Ovšem chod této znovuoobnovené koalice nemůžeme považovat za harmonický. Stále častěji se objevovali spory, a to především při legislativní spolupráci KSČM a ČSSD.⁶⁹ I přes tyto spory vydržela Paroubkova vláda až dokonce svého volebního období.

Po druhém obnovení minimální vítězné ideově nepropojené trojkoalice ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU bylo potřeba najít vhodného premiéra. Důvěru ve sněmovně získala i přes spory mezi opozicí. Narůstající spory mezi stranami sociální demokracie a opoziční KSČM vydržela na podruhé obnovovaná koalice do konce řádných voleb.

2.7 První a druhá vláda Mirka Topolánka

Ve volbách do Poslanecké sněmovny ČR v roce 2006 získala nejvíce křesel ODS. I pro ČSSD znamenaly volby nevídaný úspěch, se ziskem největšího počtu mandátů v její historii. Po vítězství ODS byl pověřen sestavením vlády její tehdejší předseda Mirek Topolánek, který si přál vrátit spolupráci s KDU-ČSL a SZ. Ukázalo, že pravo-středový kabinet ani jedna ze stran dohody nebude schopna tolerovat. Tuto zablokovanou situaci provázející řadu neshod zastavil až prezident Václav Klaus, který inicioval dohodu těchto stran, přičemž do čela vlády měl usednout její předseda Mirek Topolánek, jehož důvěra měla být opřena o hlasy nekomunistických poslanců. Strana ODS se po obratu lidovců rozhodla pro vytvoření menšinové vlády, ale nepodařilo se ji vyjednat dostatečnou podporu ve sněmovně a proto byla této menšinové vládě vyslovena nedůvěra. Konečný úder první vlády Mirka Topolánka učinil Jiří Paroubek, který vyvolal, poprvé v historii České republiky úspěšné hlasování o nedůvěře. Učinil tak z „programových a personálních“ důvodů a to vedlo k ukončení koaličních rozhovorů sociálních demokratů s lidovci.⁷⁰ Tím končí první vláda Mirka Topolánka.

Po prvním neúspěchu se iniciativy opět chopil prezident Klaus, který se vyslovil pro vládu založenou na dohodě politických stran a odmítal vládu, jejíž existence by byla postavena jen na

⁶⁸ *Přehled členů vlády (4. 8. 2004 - 25. 4. 2005)* [online]. vlada.cz, 30. dubna 2009 [cit. 19. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/stanislav-gross/prehled-ministru-24637>>.

⁶⁹ KOPECKÝ, Josef. *Komunisté tvrdí, že je Paroubek zval do vlády*. [online]. idnes.cz, 3. dubna 2009 [cit. 29. ledna 2019]. Dostupné na <https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/komuniste-tvrdi-ze-je-paroubek-zval-do-vlady.A090402_220236_domaci_anv/>.

⁷⁰ BALÍK: *Koaliční vládnutí*, s. 69.

hlasech přeběhlíků. Premiérem prezident jmenoval opět Mirka Topolánka a přeskočil fázi pověření sestavením vlády. Oba preferovali vznik široké koalice a nakonec se dojednal kabinet menšinového postavení, skládající se z ODS, KDU-ČSL a SZ. Nadále narůstaly spory mezi koaličními partnery a nepřispěla ji ani kauza tehdejšího předsedy lidovců Jiřího Čunka, který byl obviněn z přijetí úplatku a sexuálního obtěžování. Po těchto vnitřních rozporech uvnitř stranu opouštěli významní představitelé. Tuto rozvrácenost ukončil v březnu 2009 úspěch s již pátým pokusem vyslovit vládě nedůvěru.⁷¹ Strany se tak přiklonily k opětovnému sestavení úřednického typu vlády a vypsáním předčasných voleb. V čase pádu vlády Česká republika předsedala Evropské unii, což nevyvolalo dobrý dojem. Podle slov německého europoslance „*až dosud bylo české předsednictví úspěšné. V těžkých dnech hospodářské a finanční krize ztrácí předsednictví Unie autoritu. Toto není příliš zodpovědné.*”⁷²

Po volbách v roce 2006 pozorujeme nárůst důvěry v pravicové strany jako ODS. Na první pokus sestavil Mirek Topolánek jednobarevnou vládu skládající se z ODS, jejíž důvěra byla opřena o hlasy přeběhlíků z ČSSD. Topolánkova první vláda je nejkratší vládou v České republice a trvala pouze sto dvacet sedm dní. Skončila po nečekaném kroku předsedy sociální demokracie Jiřího Paroubka ukončit vyjednávání s ODS. Druhá Topolánkova vláda se skládala ze stran ODS, KDU-ČSL a SZ a byla opět menšinová, jelikož měla pouze sto mandátů. Ani druhá Topolánkova vláda nebyla vládou stabilní, propletena je řadou kauz, například již zmíněnou poslance Jiřího Čunka, který byl obviněn z přijetí úplatku. Vládu nakonec složil pátý úspěšný pokus vyvolat nedůvěru.

2.8 Vláda Jana Fischera

Po neúspěšné vládě Miroslava Topolánka, bylo přikloněno k předčasným volbám. Představitelé politických stran se shodli na vládě, která k nim měla překlenout a zvolili tehdejší předsedu Českého statistického úřadu Jana Fischera předsedou vlády dne 8. května 2009. Později byl jmenován prezidentem a spolu s ním i další členové vlády z řad ODS, ČSSD a SZ. Takto

⁷¹ Topolánek chce odvolání Čunka, vedení lidovců zase Kalouska [online]. irozhlas.cz, 6. ledna 2009 [cit. 29. ledna 2019]. Dostupné na <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/topolank-chce-odvolani-cunka-vedeni-lidovcu-zase-kalouska_200901062316_kbrezovska>.

⁷² SKALICKÝ, Jaroslav. Jak Paroubek svrhl Topolánka. Pád české vlády v roce 2009 slyšeli až v Bruselu. [online]. radiozurnal.rozhlas.cz, 12. října 2017 [cit. 7. února 2019]. Dostupné na <<https://radiozurnal.rozhlas.cz/jak-paroubek-svrhl-topolanka-pad-ceske-vlady-v-roce-2009-slyseli-az-v-bruselu-6200919>>.

uskupené vládě byla vyslovena důvěra v Poslanecké sněmovně parlamentu ČR.⁷³ Podruhé se v České republice setkáváme s úřednickým kabinetem.

Jan Fisher souhlasil s postem premiéra, s podmínkou, že jeho funkce bude pouze do následujících voleb, a poté se vrátí zpět do své funkce předsedy Českého statistického úřadu. Bohužel vidinu překlenovacího typu vlády ukončilo rozhodnutí Ústavního soudu, rušící zákon o zkrácení volebního období, na základě kterého byli vypsány volby na říjen 2009.⁷⁴ Tento zákon také prohlásil rozhodnutí prezidenta republiky o vyhlášení voleb za neplatné.

Toto rozhodnutí bylo vydáno měsíc před předčasnými volbami a vzešlo ze stížnosti poslance Miloše Melčáka. Nastala otázka, zda bude Fischer pokračovat ve funkci nebo bude zvolen nový premiér. Proběhla výměna některých ministrů a do čela byl zvolen opět Jan Fischer. Před zvolením, prosazoval úspornější rozpočet na rok 2010, ale jeho schválení v prosinci 2009 odhalilo výrazně vyšší schodek, což ukázalo na velmi slabé postavení Fischerova kabinetu.⁷⁵ Fischerova vláda vydržela až do konce svého překlenovacího období a to i přes drobné spory.

Vláda Jana Fischera byla původně plánovaná na necelých pět měsíců, ovšem rozhodnutí Ústavního soudu zabránilo konáním předčasných voleb. Úřednická vláda Jana Fischera tak trvala přes rok do dalších voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky roku 2006. Důležité je si uvědomit, že Fischerova vláda neměla nejjednodušší postavení, po dvou problémových vládách Mirka Topolánka. Původně byla zamýšlena pouze do předčasných voleb, což po zrušení zákona o zkrácení volebního období, již nebylo možno.

2.9 Vláda Petra Nečase

Volby do PSP ČR v roce 2010 přinesly mnoho změn a pro Českou republiku mnoho „historických poprvé“. ODS a ČSSD výrazně ztratily a skončily tak s nejnižším počtem hlasů, jaké kdy tyto „tradiční“ strany dostaly, od sebe je dělily pouhé tři mandáty. Rozdíl mezi prvním (ČSSD) a druhým místem (ODS) byl tedy mizivý, lidovci se na parlamentní úroveň ani nedostali. Naopak vzestup zaznamenali nové strany, které zároveň získaly zastoupení v parlamentu – Věci

⁷³ MALÁ, Veronika a kol. *Vláda schválila zákon, který by měl zkrátit funkční období sněmovny*. [online]. irozhlas.cz, 14. dubna 2009 [cit. 17. února 2019]. Dostupné na < https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vlada-schvalila-zakon-ktery-by-mel-zkratit-funkcni-obdobi-snemovny_200904142256_mpanuska >.

⁷⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 10. září 2009, sp. zn. Pl. ÚS 27/09

⁷⁵ KROUPA, Jiří. *Politologie nejen pro právníky*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. s. 56.

veřejné a TOP 09. Po vyjednávání o podobě vlády se strana ODS shodla na koalici s TOP 09 a VV. Poprvé v historii vládnutí tak netvořila koalici vítězná strana. Nakonec byl do čela vlády ustanoven tehdejší předseda občanské demokracie Petr Nečas. Nečasova vláda se dá považovat za ideově propojenou koalici vzhledem k malým rozdílům v programech stran. Vláda získala důvěru Poslanecké sněmovny v srpnu roku 2010.⁷⁶

Nečasova vláda je kabinet s nejvýraznější sněmovní většinou. I přesto se ale v závěru roku objevily spory. Nejprve vládu zasáhla kauza, která souvisela s financování poslaneckého klubu Věcí Veřejných Vítem Bárto, který byl poté odvolán z postu ministra. Vládu opustili i další ministři a následovaly i další spory jako například korupční kauza spojená s tehdejším ministrem životního prostředí Pavlem Drobilem, který byl podezřelý z podplácení a zneužití pravomoci veřejného činitele v souvislosti se Státním fondem Životního prostředí. Konec vlády Petra Nečase přinesla ovšem kauza Nagyová, v souvislosti se kterou byl Nečas obviněn z uplácení. Nečasova vláda byla opozicí vyzvána k podání demise, a poté tak učinila a složila ji do rukou prezidenta republiky Miloši Zemanovi v červnu 2013. Prezident Nečase pověřil dovést vládu do jmenování vlády nové.⁷⁷

Po volbách v roce 2010 u vlády Petra Nečase sledujeme výrazný pokles důvěry v tradiční strany, přičemž se na české politické scéně objevují strany nové. Nečasova vláda je vláda s největší většinou ve sněmovně, pokud nebereme v úvahu úřednickou vládu Jana Fischera. Skvělé předpoklady vydržet celé funkční období měla navíc i díky ideové propojenosti. Po kauze Víta Bárty vládu začali opouštět ministři, a vláda Petra Nečase tak po dalších neúspěších podala demisi.

2.10 Vláda Jiřího Rusnoka

Po pádu vlády Petra Nečase začalo vyjednávání o podobě nové vlády. Prezident Miloš Zeman se přikláněl k sestavení úřednické vlády. Do čela vlády jmenoval 10. července 2013 Jiřího Rusnoka, bývalého člena ČSSD a exministra průmyslu a obchodu (vláda Vladimíra Špidly) a exministra financí (vláda Miloše Zemana). Tato úřednická vláda byla tvořena převážně z nestraníků a jednoho člena KDU-ČSL, a byla jmenována Milošem Zemanem i proti vůli

⁷⁶ *Vláda Petra Nečase* [online]. aktualne.cz, 12. ledna 2012 [cit. 19. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://aktualne.cz/wiki/politika/vlada/r~i:wiki:703/?redirected=1479561605>>.

⁷⁷ BALÍK: *Koaliční vládnutí*, s. 72-73.

politických stran po demisi Petra Nečase. Takto jmenovaná vláda neměla dlouhého trvání, jelikož nezískala důvěru při hlasování ve sněmovně 7. srpna 2013. Bývalá koalice se zhroutila pro nedostatek hlasů na zasedání, čehož se zúčastnil i prezident Miloš Zeman. Oznámil, že bude Rusnokův kabinet vládnout v demisi, protože si přeje počkat s druhým pokusem na složení vlády na závěr vyšetřování v kauze „Nagyová“⁷⁸ z předešlé vlády premiéra Nečase a vypsáním předčasných voleb. Zasáhl tak proti vůli stran a Rusnokova vláda trvala až následujících sněmovních voleb, které byly vypsány na leden 2014. Rusnokova vláda vládla bez důvěry nejdéle v historii českého vládnutí.

2.11 Vláda Bohuslava Sobotky

Ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2013 dopadla nejlépe strana ČSSD. Druhý největší zisk hlasů měla strana ANO 2011, které kandidovalo poprvé ve volbách do Poslanecké sněmovny ČR. ANO získalo téměř milion hlasů, a obdrželo čtyřicet sedm mandátů. Před utvořením nové vlády, se po volbách se mezi stranami rozjela jednání o uzavření koalice, přičemž část představitelů ČSSD, dokonce ani prezident Miloš Zeman si v čele vlády nepřáli Bohuslava Sobotku.

Poté co se uklidnila situace uvnitř sociální demokracie, se Bohuslav Sobotka chopil iniciativy sám a vyjednal podobu nové vlády s představiteli ANO a KDU-ČSL. Vláda byla jmenována až devadesát pět dní po jejím jmenování dne 29. ledna 2014. V historii českého vládnutí si voliči nikdy nemuseli na rozdělení mandátů čekat tak dlouho. I když vláda Bohuslava Sobotky vydržela až do konce svého vládního období, potýkala se na svém konci s rostoucími spory, to především kvůli nejasnému financování a ovlivňování poslanců Věcí Veřejných Vítém Bártou. Sobotkova vláda ustála i pokusy vyslovení nedůvěry vládě.⁷⁹ Vláda odpovídá minimální vítězné koalici, která je díky přítomnosti středových lidovců navíc ideologicky propojena. Vláda Bohuslava Sobotky je třetí vládou České republiky, která vládla celé své čtyřleté funkční období a měla většinu křesel ve sněmovně s počtem sto jedenáct.

⁷⁸ *Vláda Jiřího Rusnoka*. [online].aktualne.cz, 29. ledna 2014 [cit. 17. února 2019]. Dostupné na <<https://www.aktualne.cz/wiki/politika/vlada-jiriho-rusnoka/r~i:wiki:3819/>>.

⁷⁹ *Jak se střídaly vlády? Vláda Bohuslava Sobotky je třetí nejdéle sloužící* [online]. parlamentnilisty.cz, 29. ledna 2017 [cit. 16. února 2019]. Dostupné na <<https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Jak-se-stridaly-vlady-Vlada-Bohuslava-Sobotky-je-treti-nejdele-slouzici-473323>>.

2.12 První a druhá vláda Andreje Babiše

Po volbách do Poslanecké sněmovny sledujeme výrazný pád důvěry v tradiční strany. Nejlépe dopadla strana ANO, která získala i většinu křesel. ODS dopadla na druhém místě, s pouhými 25 křesly. Zbytek mandátů si mezi sebou dělí ostatní strany, ať už tradiční jako KSČM, ČSSD, ODS, KDU-ČSL, ale i strany novější, jako TOP 09, SPD, Piráti, a STAN.⁸⁰ Je tedy patrná roztržičnost, důvěra v tradiční strany, rapidně poklesla. Sledujeme tedy rekordních 9 stran se ziskem mandátů.

Po volbách prezident Miloš Zeman jmenoval premiérem a pověřením sestavit vládu Andreje Babiše. Miloš Zeman se přikláněl ke koalici s ODS, ale o koaliční spolupráci neodmítalo pouze SPD Tomia Okamury. Vyjednávání se tak dostala do začarovaného kruhu a na první pokus Andrej Babiš s jeho menšinovým kabinetem nezískal důvěru v Poslanecké sněmovně. Andrej Babiš byl tak nucen podat demisi do rukou prezidenta republiky.⁸¹

Na podruhé se Andreji Babišovi podařilo sestavit opět menšinový kabinet ve složení strany ANO a ČSSD, který měl 93 mandátů. Tento, v České republice menšinový kabinet, byl opřen o toleranci ze strany ANO a KSČM, a druhý pokus Andreje Babiše sestavit vládu byl úspěšný.

⁸⁰ *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 20.10. – 21.10.2017.* [online]. volby.cz, [cit. 11. března 2019]. Dostupné na <<https://volby.cz/pls/ps2017/ps53?xjazyk=CZ&xv=1>>.

⁸¹ KOTTOVÁ, Anna. *Zasáhnou prezidentské volby do hledání nové vlády? 'Tři nové pokusy jsou absurdní,' říká politolog.* [online]. irozhlas.cz, 12. ledna 2019 [cit. 11. března 2019]. Dostupné na <https://www.irozhlas.cz/volby/prezident-milos-zeman-premier-andrej-babis-sestavovani-vlady_1801120610_ako>.

3 Přehled vlád v České republice v letech 1992 - 2018

Na následujících tabulkách jsou znázorněny vlády České republiky od jejího vzniku roku 1993 do roku 2018. Dle jednotlivých sloupců v tabulce můžeme porovnávat parametry jednotlivých vlád, přičemž se jich od roku 1993 do roku 2018 vystříдалo celkem patnáct. Sledovaným obdobím je tedy období od příchodu demokracie a vzniku samostatného českého státu roku 1993, do konce roku 2018. Česká národní rada se roku 1992, s účinností Ústavy České republiky, dne 1. ledna 1993 transformovala na Poslaneckou sněmovnu Parlamentu České republiky. Tuto transformaci předcházely volby do České národní rady, ve kterých byly úspěšné strany ODS a ve Slovenské republice Hnutí za demokratické Slovensko (HZDS). Tyto politické strany byly ideově nepropojené, a díky jejich odlišným názorům v otázce řízení federace, bylo rozhodnuto federaci rozdělit. První vláda samostatné ČR je vláda Václava Klause, která vládla celé své skončení funkčního, a je jednou z nejdéle vládnoucích kabinetů ve sledovaném období.

Tab.: 2. Přehled jednotlivých vlád v České republice v letech 1992-2018 I.

Přehled jednotlivých vlád v České republice v letech 1992 – 2018

Vláda	Stranické složení	Typ kabinetu	Způsob zániku vlády	Počet mandátů	Volební období
Klaus I.	ODS, KDU-ČSL, ODA (KDS)	MVIP	Celé funkční období (Řádné volby)	105	1992
Klaus II.	ODS, KDU-ČSL, ODA	Menšinový	Demise vlády (Korupce - aféra s financováním ODS)	99	1996
Tošovský	ODS, KDU-ČSL, ODA (nestraníci)	Úřednický	Předčasné volby		1996
Zeman	ČSSD	Menšinový	Celé funkční období (Řádné volby)	74	1998
Špidla	ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU	MVIN	Demise vlády (Konflikt uvnitř ČSSD, rezignace Špidly po volbách do EP)	101	2002
Gross	ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU	MVIN	Demise vlády (Spory ČSSD/KDU-ČSL, VV, Grossova aféra ohledně financování bytu)	101	2002
Paroubek	ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU	MVIN	Do konce období (Řádné volby)	101	2002
Topolánek I.	ODS (nestraníci)	Menšinový	Nezískala důvěru	81	2006
Topolánek II.	ODS, KDU-ČSL, SZ	Menšinový	Vyslovení nedůvěry parlamentem	100	2006
Fischer	ČSSD, ODS, SZ (KDU-ČSL, nestraníci)	Úřednický	Vláda bez důvěry (Řádné volby)	161	2006
Nečas	ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU	MVIP	Demise vlády (Spory uvnitř ODS, Aféra s Nečasovou ex-manželkou Nagyovou)	118	2010
Rusnok	Nestraníci, KDU-ČSL (podpora ČSSD, KSČM, VV)	Úřednický	Vyslovení nedůvěry Předčasné volby		2010
Sobotka	ČSSD, ANO, KDU-ČSL	MVIP	Celé funkční období (Řádné volby)	111	2013
Babiš I.	ANO (nestraníci)	Menšinový	Nezískala důvěru	78	2017
Babiš II.	ANO, ČSSD (KSČM)	Menšinový	-	93 (108)	2017

Zdroj: vláda.cz, volby. cz, Balík

Uvedená tabulka obsahuje přehled jednotlivých vlád chronologicky uspořádaných a dále shrnuje rysy, které výrazně ovlivňují charakter těchto vlád. Z hlediska stranického složení je patrné, s kým tvořila daná vláda koalici. Zkoumaným kritériem je i počet mandátů, ten je důležitý pro určování typologie, což je také jeden z faktorů, dle nich je určován typ kabinetu. Zánik vlád je důležitým hlediskem pro určení délky koalic, shrnuje i způsob zániku vlády. U přehledu volebních období můžeme sledovat počet vlád, které působily během jednoho volebního období.

3.1 Stranické složení a typologie vlád

V procesu vyjednávání podoby vlády hraje významnou roli složení vlády, které představují politické strany v koalici či opozici a počet mandátů získaných v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky. V závislosti na koaliční dohodě si pak vítězné strany rozdělí mandáty podle zisku hlasů ve volbách. Počet mandátů, stranické složení a samotné složení vlády hraje významnou roli při určování typu koalice. Určujeme také ideovou blízkost podle programu a celkového zaměření strany.

První vládou České republiky je vláda Václava Klause, která vzniká po volbách do České národní rady v roce 1992, před přechodem k samostatné České republice a transformací ČNR na PSP ČR. U voleb 1992 sledujeme, vzrůst důvěry v pravicové strany jako je ODS. Z toho důvodu byl jmenován předseda vítězných občanských demokratů Václav Klaus sestavením vlády (podkapitola 2.1). Václavu Klausovi se podařilo sestavit kabinet, složený z koaličních spojenců ODS (KDS), KDU-ČSL a ODA. Občanská demokracie a strana Občanská demokratická aliance se řadí mezi strany pravicové a KDU-ČSL je strana pravicově-středová až středová. Jedná se tedy o minimální vítěznou koalici ideově propojenou, která měla oporu sto pěti hlasů ve sněmovně.

První vláda Václava Klause měla 19 členů, na tabulce 3. je zobrazeno stranické složení a počet mandátů stran koalice a opozice. Kabinet minimálně vítězný ideově propojený byl, dle mého názoru, v situaci formování politického systému samostatné České republiky ideálně zvolen. Tento typ koalice je typický soutěživostí a dynamičností, je tak vhodnou volbou v prostředí, ve kterém jsou potřeba změny, není divu, že Klausův první kabinet vydržel celé své čtyřleté období.

Tab.: 3. Přehled První vlády Václava Klause**První vláda Václava Klause 1992**

Předseda vlády	Koalice	Počet mandátů	Počet ministerstev	Opozice	Počet mandátů	Počet členů	Celkem
Klaus I	ODS (KDS)	76	12	LEVÝBLOK	35	19	
				SPR-RSČ	14		
	KDU-ČSL	15	4	LSU	16		
				HSD-SMS	14		
	ODA	14	3	ČSSD	16		
Celkem		105	-		95		200

Zdroj: vláda.cz, volby.cz,

Po volbách v roce 1996, začíná důvěra v pravicové strany klesat, přesto byla nejúspěšnější strana ODS. Tento pokles důvěry sledujeme především po aféře s financování strany ODS. Vznikl druhý menšinový kabinet Václava Klause, který byl složen z pravicových a pravicově-středových stran KDU-ČSL a ODA. V opozici se objevuje strana KSČM, která minulé volební období neměla zastoupení v Parlamentu České republiky, se ziskem dvaadvaceti mandátů. V Parlamentu také získala zastoupení levicová strana ČSSD, která získala o 45 křesel více, zaznamenáváme zde tak rapidní nárůst důvěry v levicové strany.

Díky těmto levicovým opozičním stranám, které měly dohromady oporu 83 křesel, neměla druhá Klausova menšinová vláda, příliš stabilní postavení. Tvořilo ji 16 členů, tedy o 3 členy méně, než vláda předešlá. Kvůli narůstajícím sporům mezi koaliční vládou a opozicí byl premiér Klaus podat demisi, stalo se tak poté co vyšla najevo aféra s financováním strany ODS. Následovalo sestavení úřednické vlády Josefa Tošovského.

Tab.: 4. Přehled Druhé vlády Václava Klause**Druhá vláda Václava Klause 1996**

Předseda vlády	Koalice	Počet mandátů	Počet ministerstev	Opozice	Počet mandátů	Počet členů	Celkem
Klaus II	ODS	68	8	ČSSD	61	16	
	KDU-ČSL	18	4	KSČM	22		
	ODA	13	4	SPR-RSČ	18		
Celkem		99	-		101		200

Zdroj: vláda.cz, volby.cz

Prezident Václav Havel se ujal role po pádu Klausova druhého kabinetu. Přiklánělo se ke vzniku úřednického dočasného kabinetu, kdy po jednáních, koho usadit na místo premiéra, zvolil prezident bývalého guvernéra České národní banky Josefa Tošovského. U tohoto kabinetu se setkáváme s problémem „dvou premiérů“, jedním v demisi a s druhým s pověřením sestavit novou vládu. Vláda Josefa Tošovského měla podporu v Poslanecké sněmovně opírající se o sto dvacet tři hlasů, kterou získala od stran OD, KDU-ČSL, ODA, nově vzniklé strany US-DEU a nestraníků. Tato vláda je úřednického typu, kvůli problému dvou premiérů, sledujeme hlasy pro vyslovení důvěry v Poslanecké sněmovně. Vláda měla 18 členů o dva členy více než předešlá vláda Václava Klause (viz. Tab.1.5). Znovu vnímáme pokles ve velké strany a po druhé za sebou zvýšené spory v tradičních politických stranách jako je právě ODS. Následující vláda je tedy pouze menšinového typu, a je tvořena pouze jednou levicovou stranou.

Tab.: 5. Přehled vlády Josefa Tošovského

Vláda Josefa Tošovského 1998

Předseda vlády	Hlasy důvěry	Počet mandátů	Počet ministerstev	Hlasy proti důvěře	Počet mandátů	Počet členů
Tošovský	ODS (US-DEU)	68	4	ČSSD	61	18
	KDU-ČSL	18	3	KSČM	22	
	ODA	13	3	SPR-RSČ	18	
	nestrání		8			

Zdroj: vláda.cz, volby.cz

Po předčasných volbách sledujeme stále vysokou důvěru v levicovou ČSSD. Dohodlo se proto, že jednání o sestavení vlády povede předseda sociální demokracie Miloš Zeman. Nakonec sestavil menšinovou jednobarevnou vládu strany ČSSD, která měla oporu v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky po dojednání „Opoziční smlouvy“. Opozici v ní bylo zakázáno vyvolat hlasování o nedůvěře. Proto u této vlády nepozorujeme žádné větší spory a je

druhou vládou, která vydržela vládnout celé své funkční období. Jedná se o jednobarevný kabinet se sedmdesáti čtyřmi mandáty pro strany ČSSD. Klausovu vládu tak tvořilo devatenáct členů z řad strany ČSSD. Poprvé se od vzniku samostatné České republiky setkáváme s jednobarevným kabinetem, který měl své vládnutí smluvně podepřeno.

Tab.: 6. Přehled vlády Miloše Zemana

Vláda Miloše Zemana 1998

Předseda vlády	Koalice	Počet mandátů	Počet ministerstev	Opozice	Počet mandátů	Počet členů	Celkem
Klaus II	ČSSD	74	19	ODS	63	19	
				KSČM	24		
				KDU-ČSL	20		
				US	19		
Celkem		74	-		126		200

Zdroj: vláda.cz, volby.cz

Následovaly řádné volby v roce 2002, které také skončily vítězstvím pro levicovou stranu ČSSD. Pověřen k sestavení vlády byl Vladimír Špidla, který odmítal utvořit koalici s ODS i přes Opoziční smlouvu, z toho důvodu ji také vypověděl a utvořil koalici s KDU-ČSL a US-DEU. Tento kabinet je kabinetem minimálně vítězným ideově nepropojeným kvůli odlišnostem v programech a neshodám nejčastěji mezi levicovou ČSSD a pravicovou Unií svobody. Po neúspěchu strany ČSSD ve volbách do Evropského parlamentu Špidlův kabinet skončil formou demise prezidentovi Václavu Klausovi.

Strana ČSSD získala ve volbách v roce 2002 sedmdesát mandátů, stále je patrná důvěra v levicové strany (vč. KSČM). Vladimír Špidla utvořil ideově nepropojenou koalici s pravicově-středovou až středovou KDU ČSL se ziskem dvaceti tří mandátů a pravicovou Unií svobody s osmi mandáty. Vláda měla 18 členů, což je o jednoho člena méně, než u vlády předchozí. Opozici tvořily strany ODS a KSČM.

Tab.: 7. Přehled vlády Vladimíra Špidly**Vláda Vladimíra Špidly 2002**

Předseda vlády	Koalice	Počet mandátů	Počet ministerstev	Opozice	Počet mandátů	Počet členů	Celkem
Špidla	ČSSD	70	12	ODS	58	18	
	KDU-ČSL	23	3	KSČM	41		
	US-DEU	8	3				
Celkem		101	-		99		200

Zdroj: vláda.cz, volby.cz

Po přijetí demise vlády Vladimíra Špidly, jmenoval prezident novou vládu Stanislava Grosse. Obnovila se ideově nepropojená minimálně vítězná koalice ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU. Složení vlády zůstává stejné jako u vlády Vladimíra Špidly, do konce Grossovy vlády, kterou ukončila aféra ohledně financování Grosseho bytu. Složil tak demisi do rukou prezidenta Václava Klause a je druhou vládou, vyšlou z volebního období 2002, která skončila demisí. Následuje vláda Jiřího Paroubka.

Tab.: 8. Přehled vlády Stanislava Grosse**Vláda Stanislava Grosse 2004**

Předseda vlády	Koalice	Počet mandátů	Počet ministerstev	Opozice	Počet mandátů	Počet členů	Celkem
Gross	ČSSD	70	12	ODS	58	18	
	KDU-ČSL	23	3	KSČM	41		
	US-DEU	8	3				
Celkem		101	-		99		200

Zdroj: vláda.cz, volby.cz

Poprvé se v České republice setkáváme s třetí vládou během jednoho volebního období a to vládou Jiřího Paroubka, která vzniká po další neúspěšné vládě minimálně vítězné ideově nepropojené koalice ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU. Vznikla po přijetí demise vlády Stanislava Grosse a vydržela až do konce volebního období i přes spory uvnitř koalice či s opozicí.

Tab.: 9. Přehled vlády Jiřího Paroubka**Vláda Jiřího Paroubka 2005**

Předseda vlády	Koalice	Počet mandátů	Počet ministerstev	Opozice	Počet mandátů	Počet členů	Celkem
Gross	ČSSD	70	12	ODS	58	18	
	KDU-ČSL	23	3	KSČM	41		
	US-DEU	8	3				
Celkem		101	-		99		200

Zdroj: vláda.cz, volby.cz

Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2009 získala nejvíce křesel strana ODS. Důvěra v pravicové strany stoupá, dařilo se i levicovým stranám jako ČSSD. Strana ODS má nárůst o dvacet tři křesel, ČSSD pouze o čtyři. Napoprvé Mirek Topolánek utvořil jednobarevnou menšinovou vládu, skládající se ze strany ODS. S jednobarevnou vládou se tak setkáváme v České republice po druhé, vláda Jiřího Paroubka má o sedm mandátů více než první jednobarevná vláda Miloše Zemana složená z ČSSD: Konec pro tuhle vládu znamenalo vyslovení nedůvěry Parlamentem České republiky. Poprvé se po volbách v roce 2006 setkáváme se Stranou zelených, která získala šest křesel. Tato jednobarevná vláda měla patnáct členů.

Tab.: 10. Přehled druhé vlády Mirka Topolánka**Vláda Mirka Topolánka 2006**

Předseda vlády	Koalice	Počet mandátů	Počet ministerstev	Opozice	Počet mandátů	Počet členů	Celkem
Topolánek I	ODS (nestranici)	81	15	ČSSD	74	15	
				KSČM	26		
				KDU-ČSL	13		
				SZ	6		
Celkem		81	-		119		200

Zdroj: vláda.cz, volby.cz

Po vyslovení nedůvěry vládě se prezident přikláněl k vytvoření koalice s lidovci a SZ. Do čela vlády byl usazen opět Mirek Topolánek a sestavil vládu ze strany ODS, KDU-ČSL a Strany zelených. Vláda měla o tři členy více než při prvním pokusu o sestavení vlády. Měla oporu sta poslanců, a jedná se tak o menšinovou vládu. Tato vláda nebyla stabilní vládou, získala podporu díky přeběhlíkům z ČSSD. Opozice se často snažila vyvolat vládě nedůvěru. Pátý pokus byl úspěšný a znamenal konec druhé Topolánkovy vlády. Stalo se tak, když Česká republika předsedala Evropské unii. Po druhé se tak po volbách po roce 2006 obměňuje vláda, a podruhé je po volbách sestavena třetí vláda. Další vládou je úřednický kabinet Jana Fischera.

Tab.: 11. Přehled druhé vlády Mirka Topolánka

Druhá vláda Mirka Topolánka 2007

Předseda vlády	Koalice	Počet mandátů	Počet ministerstev	Opozice	Počet mandátů	Počet členů	Celkem
Topolánek II	ODS	81	12	ČSSD	74	18	
	KDU-ČSL	13	3	KSČM	26		
	SZ	6	3				
Celkem		100	-		100		200

Zdroj: vláda.cz, volby.cz

Po dvou neúspěšných vládách Mirka Topolánka, byla sestavena úřednická vláda Jana Fischera, který přijal post premiéra s vidinou mandátu trvajícího maximálně do předčasných voleb, které se měli konat za pár měsíců. Kabinet byl složen z ODS, ČSSD, SZ a nestraníky. Problémy v koalici vyústili v podání stížnosti člena opozice Ústavnímu soudu, který se rozhodl, pro zrušení zákona o zkrácení volebního období. I přes to, že koalice měla nejvíc křesel od vzniku samostatného státu, nebyla bezproblémová. Vláda měla 18 členů a po obměnění ministerstev, získala znova důvěru Poslanecké sněmovny. Fischerovi se tak prodloužil mandát zhruba o půl roku. Následovali řádné volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky roku 2010, kdy byl předsedou zvolen Petr Nečas.

Tab.: 12. Přehled vlády Jana Fischera**Vláda Jana Fischera 2009**

Předseda vlády	Koalice	Počet mandátů	Počet ministerstev	Opozice	Počet mandátů	Počet členů	Celkem
Fischer	ODS	81		KDU-ČSL	13	18	
	ČSSD	74		KSČM	26		
	SZ (nestranici)	6					
Celkem		161	-		39		200

Zdroj: vláda.cz, volby.cz

U voleb roku 2010 se setkáváme s novými stranami, TOP 09 a Věcmi Veřejnými. Tradiční strany si mezi sebe rozdělili zhruba polovinu křesel a druhou polovinu nové strany a komunisté. Předsedou byl jmenován předseda strany ODS Petr Nečas, který sestavil minimální vítězný ideově propojený kabinet složený z nových stran a právě ODS. Koalice měla oporu sto osmnácti křesel ve Sněmovně. Poprvé se setkáváme s tím, že vítězná strana tedy není členem koalice, ale opozice. Vláda měla sedmnáct členů, to je o tři členy méně, než vláda předešlá. Vláda Petra Nečase, byla nucena podat demisi, poté co byl tehdejší premiér obviněn z uplácení v souvislosti s kauzou jeho manželky Jany Nagyové. Přitom se jedná o vládu, s nejvýraznější většinou ve Sněmovně, kromě předchozí úřednické vlády Jana Fischera.

Tab.: 13. Přehled vlády Petra Nečase**Vláda Petra Nečase 2010**

Předseda vlády	Koalice	Počet mandátů	Počet ministerstev	Opozice	Počet mandátů	Počet členů	Celkem
Nečas	ODS	53	0	ČSSD	56	17	
	TOP 09	41	0	KSČM	26		
	VV(nestranici)	24	4				
Celkem		109	-		82		200

Zdroj: vláda.cz, volby.cz

Po neúspěšné vládě Petra Nečase se prezident Miloš Zeman přiklání k vytvoření vlády úřednického typu. Po přijetí demise předešlé vlády jmenoval Jiřího Rusnoka, který složil vládu z nestraníků a jednoho člena KDU-ČSL. Této vládě se ovšem nepodařilo získat důvěru v Poslanecké sněmovně. Poté do situace zasahuje prezident Miloš Zeman, který oznámil, že Rusnokův kabinet bude vládnout do následujících voleb v roce 2013. Vláda Jiřího Rusnoka je tak nejdelší vládou v České republice, která vládla bez důvěry Poslanecké sněmovny.

Tab.: 14. Přehled vlády Jiřího Rusnoka

Předseda vlády	Koalice	Počet ministerstev	Opora	Počet mandátů	Počet členů
Rusnok	KDU-ČSL nezařazení	15	ČSSD	56	15
			KSČM	41	
			VV(nestraníci)	24	

Zdroj: vláda.cz, volby.cz

V předčasných volbách v roce 2013, začíná velký ústup důvěry v tradiční strany jako je ČSSD a ODS. Sledujeme úspěch nových stran, a to především strany ANO 2011, další strana získávající mandáty hnutí Úsvit přímé demokracie. Ztrácí i poměrně nová strana TOP 09. Následně je vytvořen kabinet, složený ze stran ČSSD, ANO a KDU-ČSL. Vzniká tak minimálně vítězná ideově propojená koalice. I přes ideovou propojenost nebyl kabinet Bohuslava Sobotky stabilní. Prezident ani někteří členové strany ČSSD si od začátku nepřáli v čele vlády Bohuslava Sobotku. Nakonec vláda Bohuslava Sobotky vydržela jako třetí vláda do konce svého volebního období. Koalice měla oporu sto jedenácti členů, vznikla tak menšinová vítězná ideově propojená vláda složená převážně z řad strany ANO miliardáře Andreje Babiše.

Tab.: 15. Přehled vlády Bohuslava Sobotky

Vláda Bohuslava Sobotky 2013

Předseda vlády	Koalice	Počet mandátů	Počet ministerstev	Opozice	Počet mandátů	Počet členů	Celkem
Sobotka	ANO	47	6	KSČM	33	15	
	ČSSD	50	5	TOP 09	26		
	KDU-ČSL	14	4	ODS	16		
				Úsvit	14		
Celkem		111	-		89		200

Zdroj: vláda.cz, volby.cz

Po volbách v roce 2017, sledujeme, že důvěra ve stranu ANO se zvýšila, jelikož strana dostala ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu sedmdesát osm křesel, napoprvé byl utvořen menšinový kabinet, v České republice již pátý, po vládě Klause, Zemana a Topolánkovi první a druhé vládě. Tento kabinet měl sedm sedmdesát osm mandátů, ale nezískal oporu v Poslanecké sněmovně. Sledujeme velmi pestré složení opozice, kterou tvoří sedm stran. Od vzniku samostatné České republiky můžeme sledovat pokles důvěry v tradiční strany jako je ODS a ČSSD. Na první pokus nedostala menšinová vláda Andreje Babiše důvěru v Poslanecké sněmovně. Andrej Babiš a jeho vláda tak podává demisi do rukou prezidenta republiky Miloši Zemanovi.

Tab.: 16. Přehled první vlády Andreje Babiše

Vláda Andreje Babiše I 2017

Předseda vlády	Koalice	Počet mandátů	Počet ministerstev	Opozice	Počet mandátů	Počet členů	Celkem
Babiš I	ANO (nestránici)	78	15	ODS	25	15	
				Piráti	22		
				SPD	22		
				KSČM	15		
				ČSSD	15		
				TOP 09	7		
				STAN	6		
Celkem		78	-		112		200

Zdroj: vláda.cz, volby.cz

Druhý menšinový kabinet jmenoval po přijetí demise prezident Miloš Zeman, ten získal důvěru, díky opoře strany KSČM. Vládu tvoří patnáct členů z řad ANO a ČSSD, přičemž první jmenovaná ovládá devět ministerstev, a druhá ministerstev šest. Opozici sleduje pestré zastoupení šesti stran přičemž, KSČM kabinet Andreje Babiše podporuje. Vláda s Andrejem Babišem v čele tak na podruhý pokus získala důvěru v Poslanecké sněmovně.

Tab.: 17. Přehled druhé vlády Andreje Babiše

Vláda Andreje Babiše II 2018

Předseda vlády	Koalice	Počet mandátů	Počet ministerstev	Opozice	Počet mandátů	Počet členů	Celkem
Babiš II	ANO	78	9	ODS	25	15	
				Piráti	22		
	ČSSD	15	6	SPD	22		
				KSČM	15		
				KDU-ČSL	10		
				TOP 09	7		
				STAN	6		
Celkem		93	-		107		200

Zdroj: vláda.cz, volby.cz

3.2 Komparace délek

Tabulka „Přehled jednotlivých vlád v České republice v letech 1992 – 2018 II“ je zaměřena na data, která významně ovlivnila podobu českého vládnutí. Porovnává tak data jmenování vlády prezidentem, data vyslovení (ne)důvěry vládě, data podání demise vlády a konec vlád. Na základě těchto údajů můžeme sledovat délku jednotlivých vlád na počet dnů, dny do vyslovení (ne)důvěry vládě či počet dní jednotlivých vlád v demisi.

Na základě předešle zjištěných dat si také porovnáme vlády, dle dalších kritérií, jako jsou například průměrné délky jednotlivých typů koalic.

Tab.: 18. Přehled jednotlivých vlád v České republice v letech 1992-2018 II.

Přehled jednotlivých vlád v České republice v letech 1992 – 2018 II

Předseda vlády	Datum jmenování	Vyslovení (ne)důvěry	Demise	Konec vlády	Délka vlády (dny)	Dny do vyslovení (ne)důvěry	Počet dnů v demisi
Klaus I	02.07.1992	14.07.1992	02.07.1996	04.07.1996	1 463	12	2
Klaus II	04.07.1996	25.07.1996	30.11.1997	02.01.1998	547	21	33
Tošovský	02.01.1998	28.01.1998	17.07.1998	22.07.1998	201	26	5
Zeman	22.07.1998	19.08.1998	12.07.2002	15.07.2002	1 454	28	3
Špidla	15.07.2002	07.08.2002	02.07.2004	04.08.2004	751	23	33
Gross	04.08.2004	24.08.2004	25.04.2005	25.04.2005	264	20	0
Paroubek	25.04.2005	13.05.2005	16.08.2006	04.09.2006	497	18	19
Topolánek I	04.09.2006	03.10.2006	11.10.2006	09.01.2007	127	29	90
Topolánek II	09.01.2007	19.01.2007	24.03.2009	08.05.2009	850	10	45
Fischer	08.05.2009	07.06.2009	25.06.2010	13.07.2010	431	30	18
Nečas	13.07.2010	10.08.2010	17.06.2013	10.07.2013	1 093	28	23
Rusnok	10.07.2013	07.08.2013	13.08.2013	29.01.2014	203	28	169
Sobotka	29.01.2014	18.02.2014	05.12.2017	13.12.2017	1 414	20	8
Babiš I	13.12.2017	16.01.2018	24.01.2018	27.06.2018	196	34	154
Babiš II	27.06.2018	12.07.2018	-	-	-	15	-

Zdroj: vláda.cz, volby.cz,

Zaměříme-li se na délku vlády v historii vlád, zjistíme, že nejkratší délka vlády je první pokus Mirka Topolánka o její složení. Je to vláda, která nezískala důvěru v Poslanecké sněmovně, a od jejího jmenování do podání demise uběhlo 127 dní. Nepovažujeme-li tuto vládu za plnohodnotnou, v úvahu nepřipadá ani první pokus o sestavení vlády Andreje Babiše, zvláštní povaha kabinetu Josefa Tošovského ani vláda bez důvěry Jiřího Rusnoka. S těmito abnormálními vládami, které však pokrývají celé časové rozmezí od vzniku republiky, vychází průměrná délka vlády na 678 dní. V první polovině grafu se setkáme ovšem pouze se dvěma, a to na vládě Tošovského a Grosse.

Nejkratším kabinetem je tak kabinet dosud nejmladšího premiéra Stanislava Grosse, který trval 264 dní. Pokud nepočítáme, již jednou zmíněné „abnormální“ vlády, průměrná délka vlády vychází na 876 dní. Naopak nejdelší vládou je první kabinet a první vláda České republiky, vláda Václava Klause, která trvala 1 463 dní. Druhé místo v délce vládnutí pak náleží vládě Miloše Zemana s délkou 1 454 dní a třetí poslední nejdelší vládou, která vydržela celé funkční období je vláda Bohuslava Sobotky s vládou 1 414 dní.

Graf: 1. Přehled jednotlivých vlád v závislosti na počet dnů vlády

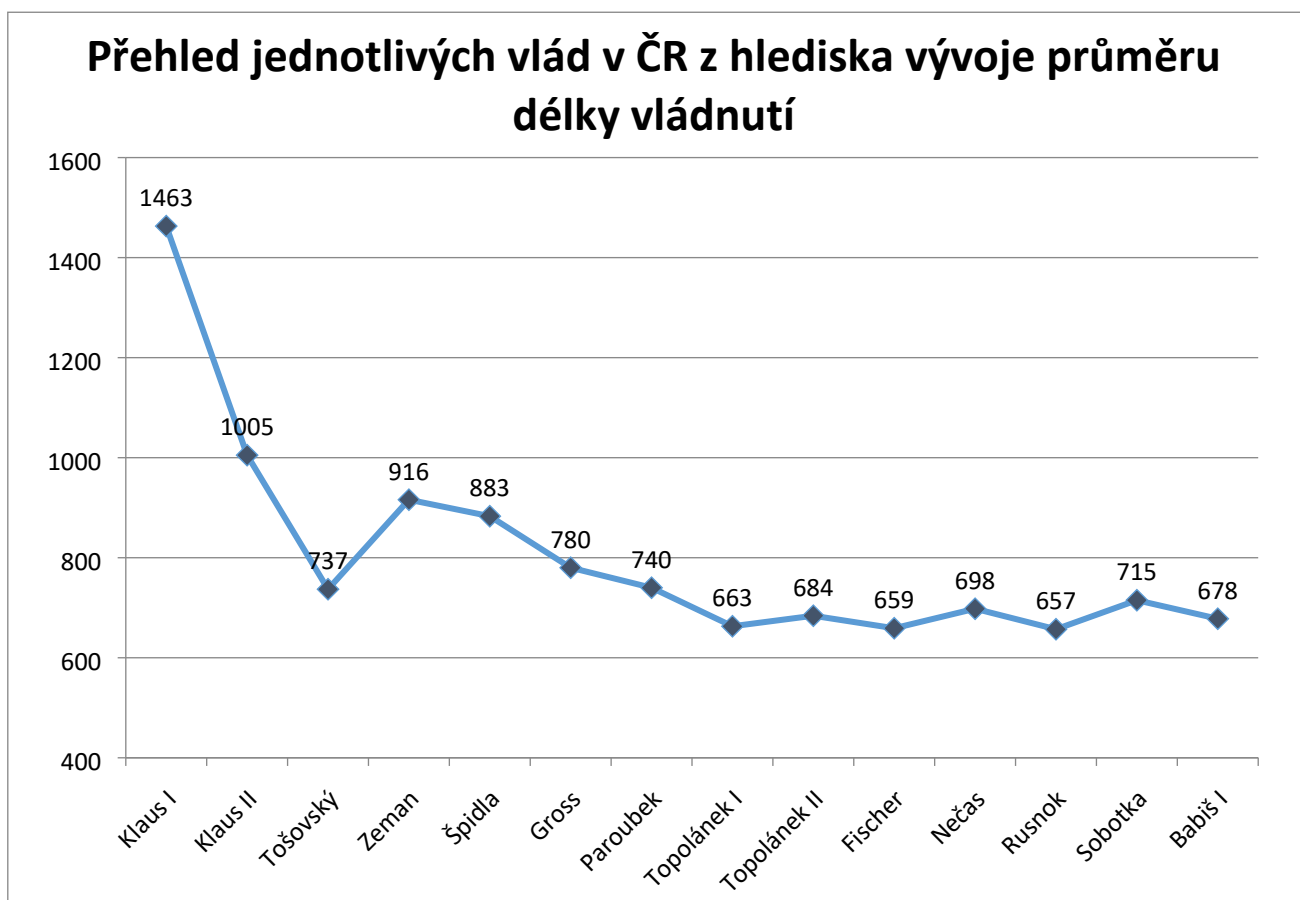

Následující část práce je věnována vývoji průměrných délek v České republice z hlediska jejího vývoje. Na grafu můžeme pozorovat, jak se měnila délka vládnutí v České republice. První dvě Klausovy vlády mají průměr nad 1000 dní, jako jediné dvě vlády v historii. Od Klausovy druhé vlády, pozorujeme pokles důvěry ve stranu ODS a další pravicové strany. Průměr vládnutí již přes tisíc dní u dalších vlád nepozorujeme. U třetí vlády Josefa Tošovského je patrný strmý pokles v počtu dnů a to především z důvodu jeho úřednického charakteru kabinetu, který měl překlenout pouze k předčasným volbám. U čtvrté vlády Miloše Zemana se průměr lehce zvýšil na 916 dní. Zvýšení pozoruje především proto, že kabinet Miloše Zemana jako jeden z tří vlád, vydržel celé své čtyřleté období. Po volbách v roce 2002 sledujeme další pokles důvěry v pravicové strany. Vzniká tak ideově nepropojená minimálně vítězná koalice, a vlády se v tomto volebním období vystřídali celkem tři, což sníží průměr vládnutí. Čtvrtý Špidlův kabinet nebyl úspěšný, ale výrazně průměr nesnížil. Výraznější pokles sledujeme hlavně u vlády Stanislava Grosse, který vlád jako jeden z pěti vlád nejkratší dobu. A i přesto, že Vláda Paroubka, již

vydržela do dalších voleb v roce 2006, a dobu vládnutí sledujeme nepatrně delší, než u kabinetu Grosse, průměrná délka se opět snižuje. I v následujícím volebním období po roce 2006, se vystřídaly tři vlády. Po tomto období již nesledujeme výrazné výkyvy křivky. U prvního nepodařeného pokusu Mirka Topolánka sestavit vládu, průměr tedy opět klesá. U druhé Topolánkovi vlády se průměr lehce zvyšuje, i když nevydržela celé funkční období. Na křivce již nesledujeme další abnormality. Fischerova vláda průměr lehce snížila, jelikož měla opět jen překlenout k dalším volbám v roce 2010, tudíž neměla dlouhé trvání. Nečasův kabinet naopak průměr lehce prodlužuje na 698 dnů. Následující vláda Rusnoka z důvodu úřednického charakteru jeho kabinetu průměr snižuje. Vláda Bohuslava Sobotky, která vydržela celé funkční období, jako jedna ze tří vlád průměr zvýšila na 715 dní. Poslední zkoumanou vládou je první pokus o sestavení vlády Andreje Babiše, který s délkou vládnutí 196 dní průměr snižuje opět pod hranici 700 dnů.

Z uvedených údajů tedy vyplývá, že do vlády Vladimíra Špidly se průměrná délka vlád již přes 800 dní nedostala. Je to především proto, že v první půlce grafu sledujeme dvě vlády, které vládly celé své volební období. Průměr také výrazně ovlivnili úřednické vlády a pokusy o sestavení vlády. Ty pozorujeme spíše v druhé polovině grafu, u Topolánka I, Rusnoka, a Babiše. V první polovině snižovala průměr především vláda Tošovského a Grosse. Patrná je také vysoká nestabilita a poměrně krátké trvání vládních kabinetů. Tato slabost může podněcovat pozici prezidenta republiky a jeho zásahů do vládnutí, čehož jsme stále častějšími svědky.

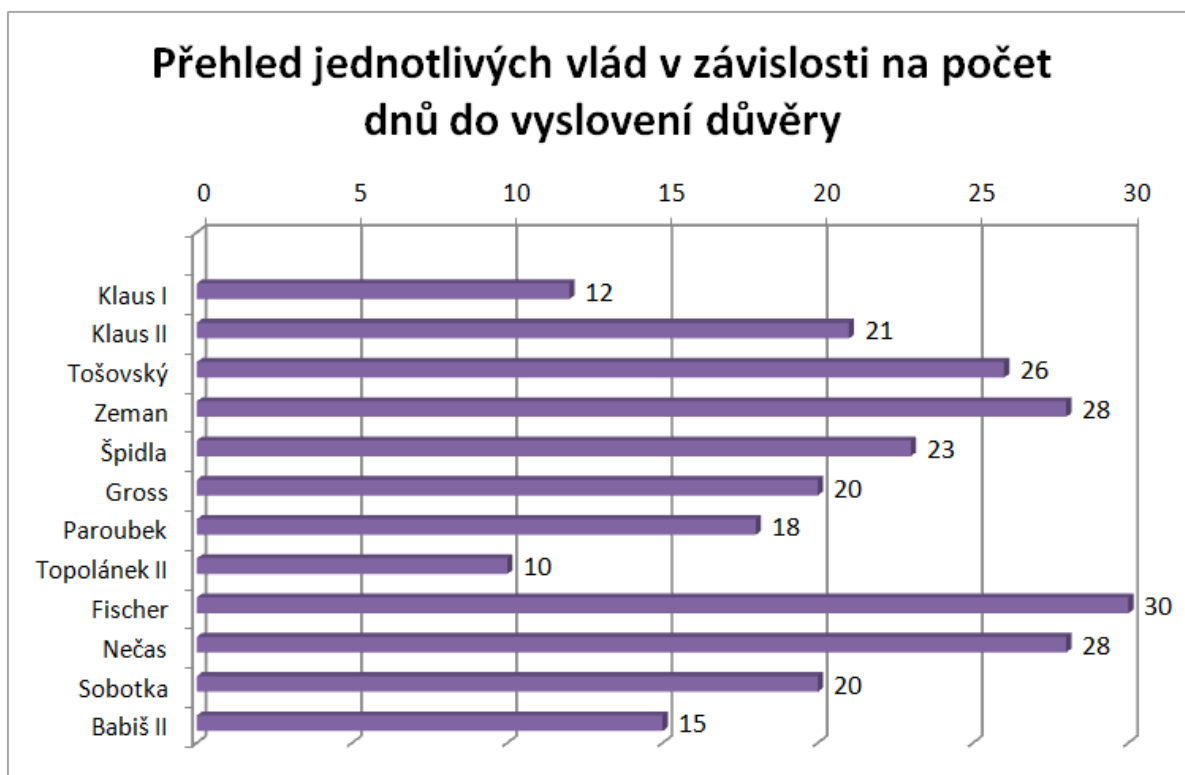
Graf: 2. Přehled jednotlivých vlád v ČR v závislosti na počet dnů do vyslovení důvěry

Sledujeme-li u českých vlád, počet dní, do kdy jim byla vyslovena důvěra, musíme brát na vědomí, že po jmenování vláda, musí předstoupit do třiceti dnů před Poslaneckou sněmovnu a požádat ji o vyslovení důvěry.⁸² Následující graf, z nějž je patrné, že v průměru poslanci vysloví důvěru vládě do 12 dní, nejmén do 10 dní. Pokud nepočítáme první a druhý pokus o sestavení vlády Mirka Topolánka, Andreje Babiše a Rusnokův kabinet, v kterémž případě ani jedna z uvedených vlád nezískala důvěru v Poslanecké sněmovně.

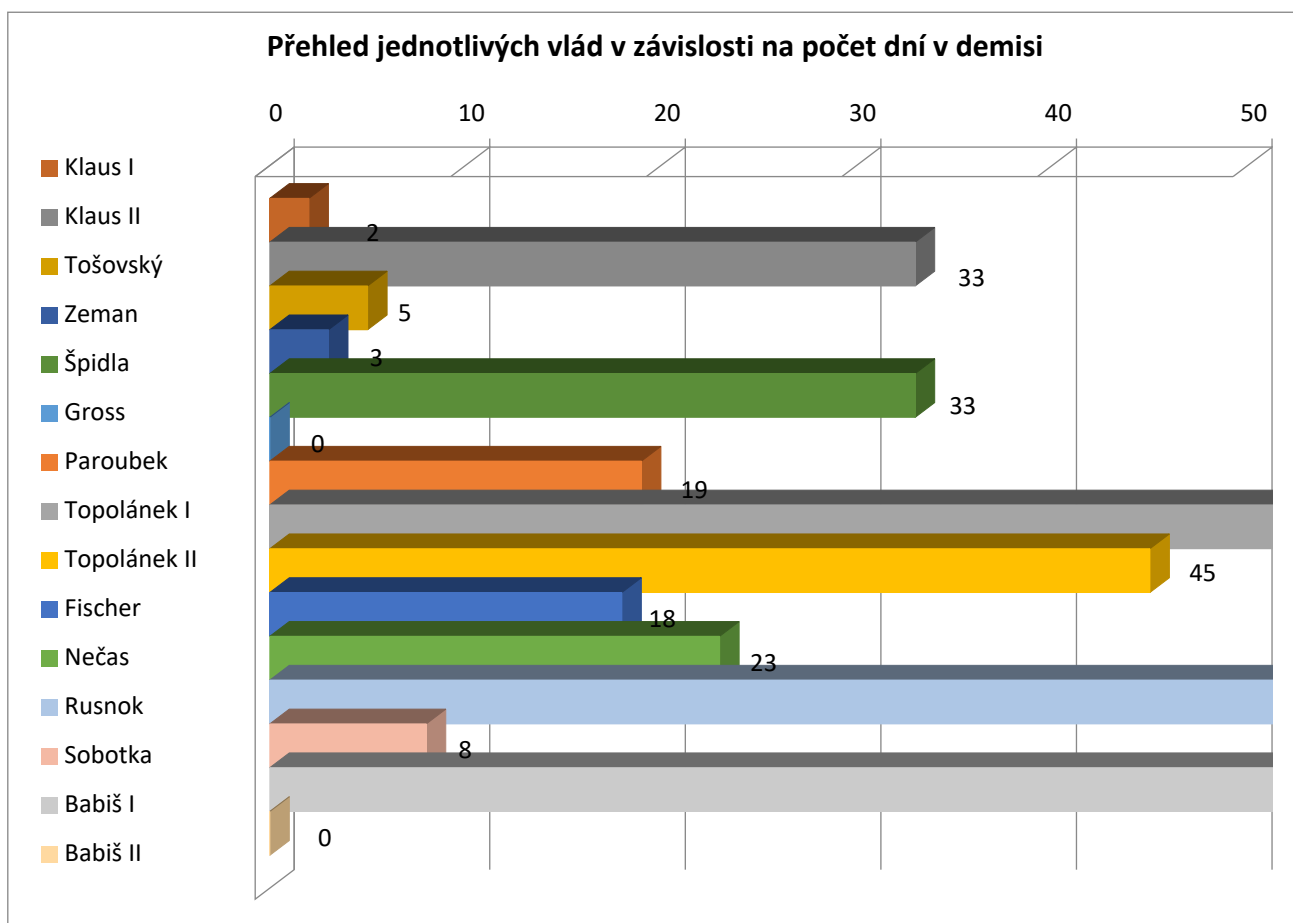
⁸² Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, čl 68 odst. 3-

Graf: 3. Přehled jednotlivých vlád v závislosti na počet dnů do vyslovení důvěry

Na grafu můžeme vidět přehled jednotlivých vlád v závislosti na počet dní v demisi. To znamená délka, mezi dnem jmenování vlády, a dnem vyslovení důvěry či nedůvěry vládě. První v pořadí je první kabinet Václava Klause a následují ho vlády v pořadí za sebou. Nejkratší dobu vlády v demisi, pozorujeme u českých vlád dvakrát, u vlády Stanislava Grosse a u vlády Andreje Babiše, kdy jednání o sestavení vlády a její samotné sestavení probíhalo před samotným přijetím demise prezidentem. Nejdelší vládou v demisi je Rusnokova vláda, která nezískala podporu v Poslanecké sněmovně. Nejblíže se k průměru vládnutí v demisi přiblížila vláda Mirka Topolánka, který v demisi vládl čtyřicet pět dní, což je o dva dny více než průměr.

Graf: 4. Přehled jednotlivých vlád v závislosti na počet dní v demisi

Jedním z posledních hledisek výzkumu, bude přehled jednotlivých vlád v závislosti na volebním období. Z časové úsečky se dozvíme, kolik kabinetů se vystříдалo během jednoho volebního období. Z grafů je patrné, že do roku 2002 se během tří volebních období vystřídal 4 vlády. V roce 2002 a 2006, se za sebou vystřídal 2 vlády. Následuje dalších pět vlád během tří volebních období.

Na základě uvedených dat můžeme také sledovat průměrné délky vlád na základě typu kabinetu. Minimálně vítězná ideově propojená koalice se v našem politickém prostředí jeví jako nejstabilnější volbou kabinetu, dva ze tří případů tohoto typu koalice byly úspěšné a vydržely celé své funkční období. Průměr v České republice, činí u minimální vítězné ideově propojené

koalice 1 323 dní. Úřednický typ vlády, vládl v průměru 278 dnů. Svých pět menšinových kabinetů má průměr vládnutí v délce 635 dnů, druhá vláda Andreje Babiše trvá do dnes.

3.3 Zánik vlád

Na závěr se zaměříme na zánik vlád v českém politickém prostředí, od vzniku samostatné republiky. Vlády, které vládly celé své funkční období, byly tři, byl to první Klausův kabinet, Zemanův kabinet a kabinet Bohuslava Sobotky. S demisí (pokud nepočítáme demisi vlády, po vyslovení nedůvěry) se v České republice setkáváme celkem čtyřikrát, v případě druhého Klausova kabinetu, Špidlova, Grossova, a Nečasova. Napoprvé se nepodařilo sestavit vládu Mirkovi Topolánkovi a Andreji Babišovi. V obou případech se setkáváme s neúspěchem po vyslovení nedůvěry vládě. U druhé vlády Mirka Topolánka sledujeme úspěch opozice s vyvoláním nedůvěry vládě. Abnormální vládou je považován Rusnokův úřednický kabinet, který nezískal důvěru Poslanecké sněmovny, vládl ale dál i bez její důvěry, do předčasných voleb. Je to tak nejdelší vláda bez důvěry Poslanecké sněmovny v České republice. V České republice se setkáváme s třemi úřednickými vládami, které nastupují v případech, kdy předchozí vláda není úspěšná a většinou má úřednický kabinet za úkol dovést vládu v zemi do předčasných voleb. V případě Rusnokova kabinetu tomu bylo i za ceny nedůvěry vlády.

Závěr

Uplynulo již více jak čtvrt století od nástupu demokracie v České republice a vývoj byl velmi dynamický. Podobu vlád ovlivnila výrazně podoba stranického systému i samotný vnitřní vývoj politických stran. Práce proto zkoumá a komparuje vývoj vlád počínaje jejich vznikem a dalšími faktory a je vystavěna na empirickém výzkumu tradičnímu evropskému standardu. Přibližuje také, jak se takové faktory podepisují na kvalitě a délce vládnutí, což je předmětem zkoumání především třetí kapitoly. V prvních kapitolách byla představena teoretická východiska, která byla později názorně demonstrována na fungování systému v České republice. Další kapitola pojednávala o vzniku a vývoji vlád v samostatné České republice. Přihlíženo bylo i k problémům, které doposud českou politickou scénu sužovaly. Brán ohled byl na stranické složení, počet mandátů, typ kabinetu a další hlediska.

Práce si pokládala následující výzkumné otázky. Jak se prolíná teorie a typologie koalic do současných vlád, jaká je nejčastější délka a příčina rozpadu vlády, jaký vliv na fungování koalic v ČR má ideologická vzdálenost jednotlivých koalic, jak se vyvíjela průměrná délka vlád v samostatné České republice, jaké existují abnormality, a co a jak ovlivňuje dobu, kdy má vláda získat důvěru v Poslanecké sněmovně ČR? Práce se rovněž zabývá tím, jak proces vládnutí ovlivnily další faktory, jako je stranické složení, opozice a počet mandátů či případně jiné vnější faktory?

V České republice sledujeme nejčastější výskyt menšinových kabinetů. Setkáváme se ale i minimální vítěznou, jak ideově propojenou, tak ideově nepropojenou koalicí. Zvláštním úkazem jsou poté úřednické vlády, které nastupují v případech pádu vlády. Minimální vítězná ideově propojená vláda se vyskytuje v České republice pouze třikrát, přičemž ve dvou případech vydržela koalice do konce volebního období, v třetím případě skončila kvůli sporům uvnitř opoziční strany. Zkoumaly jsme i tři případy minimálně vítězné ideově nepropojené koalice. Přičemž do konce období vydržela pouze vláda Jiřího Paroubka. Vývoj délky vládnutí považujeme za poměrně nestabilní, jelikož za celý vývoj v České republice sledujeme v průměru velmi krátké vládnutí. Je to způsobeno častými pády vlád. Nicméně slabé a málo stabilní vlády pomohly posílit pozici prezidenta republiky, přičemž mnohdy hojně využívali své pravomoci a vstupovali do procesu sestavování nových vlád. Práce zkoumala také abnormality v českém politickém prostředí. V poslední době sledujeme dvě vlády, které vládly zhruba pět měsíců bez

důvěry v PSP ČR. Způsobeno je to především díky zmiňovanými zásahy prezidenta Miloše Zemana.

Seznam použité literatury

- BALÍK, Stanislav. *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností. Koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994-2006*. 1. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. 387 s.
- BALÍK, Stanislav a kol. *Koaliční vládnutí ve střední Evropě (1990–2010)*. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 2011. 259 s.
- BALÍK, Stanislav a kol. *Typologie exekutivním koalic v českém prostředí. Koalice a koaliční vztahy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 53-67.
- BÉM, Roman. *Úřednické vlády: U voličů populární, mají ale I průšvihy*. [online]. ct24.ceskatelevize.cz, 26. června 2013 [cit. 20. ledna 2019]. Dostupné na <
<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1089938-urednicke-vlady-u-volicu-popularni-maji-ale-i-prusvihy>>.
- BUDGE, Ian, LAVER, Michael. *Office Seeking and Policy Pursuit in Coalition Theory. Legislative Studies Quarterly*, 1986. 506 s.
- BUREŠ, Jan a kol. *Česká demokracie po roce 1989*. Praha: Vydavatelství Grada Publishing, 2012. 526 s.
- CABADA, Ladislav, ŠANC, David. *Český stranický systém ve 20. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 219 s.
- CABADA, Ladislav. *Koalice a koaliční vztahy České republiky v evropském kontextu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. 223 s.
- ČERNÝ, Ondřej, CABADA, Ladislav. *Koaliční vládnutí v České republice ve volebním období 2002-2006 (mýty a skutečné koalice v poslanecké sněmovně)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. 320 s.
- CHALUPA, Jiří. *Jak umírá diktatura. Pád frankova režimu*. Olomouc: Votobia, 1997. 220 s.
- DODD, Lawrence. *Party Coalitions in Multiparty Parliaments: A Game-Theoretic Analysis*. The American Political Science Review, 68, č. 3, 1974. 1117 s.

GJURIČOVÁ, Adéla a kol. *Rozdělení minulostí – Vytváření politických identit v České republice po roce 1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, 2011. 416 s.

HAVLÍK, Vlastimil a kol. *Politické strany a jejich systém v letech 2006-2010. Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. 347 s.

ISSAK, Alan. *Scope and methods of political science*. Chicago: The Dorsey Press, 1958. 282 s.

Jak se střídaly vlády? Vláda Bohuslava Sobotky je třetí nejdéle sloužící [online].

parlamentnilisty.cz, 29. ledna 2017 [cit. 16. února 2019]. Dostupné na

<<https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Jak-se-stridaly-vlady-Vlada-Bohuslava-Sobotky-je-treti-nejdele-slouzici-473323>>.

Josef Tošovský [online]. vlada.cz, [cit. 19. listopadu 2016]. Dostupné na <

<https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/rejstrik-predsedu-vlad/josef-tosovsky-458/> >.

KOPECKÝ, Josef. *Komunisté tvrdí, že je Paroubek zval do vlády*. [online]. idnes.cz, 3. dubna 2009 [cit. 29. ledna 2019]. Dostupné na < https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/komuniste-tvrdi-ze-je-paroubek-zval-do-vlady.A090402_220236_domaci_anv/ >.

KOTTOVÁ, Anna. *Zasáhnou prezidentské volby do hledání nové vlády? 'Tři nové pokusy jsou absurdní,' říká politolog*. [online]. irozhlas.cz, 12. ledna 2019 [cit. 11. března 2019]. Dostupné na < https://www.irozhlas.cz/volby/prezident-milos-zeman-premier-andrej-babis-sestavovani-vlady_1801120610_ako >.

KROUPA, Jiří. *Politologie nejen pro právníky*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. 179 s.

LAVER, Michael, SCHOFIELD, Norman. *Multiparty government: the politics of coalition in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 1991. 308 s.

LEISERSON, Michael. *Factions and Coalitions in One-Party Japan: An Interpretation Based on the Theory of Games*. The American Political Science Review, č. 3, 1968. s. 770-787.

LIJPHART, Arend. *Democracies; Patterns of Majoritarian and Consensus Government*. Yale: Yale University, 1984. 232 s.

LUEBBERT, Gregory. *Comparative Democracy: Policymaking and Governing Coalitions in Europe and Israel*. New York: Columbia University Press, 1986. 341 s.

MALÁ, Veronika a kol. *Vláda schválila zákon, který by měl zkrátit funkční období sněmovny*. [online]. irozhlas.cz, 14. dubna 2009 [cit. 17. února 2019]. Dostupné na <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vlada-schvalila-zakon-ktery-by-mel-zkratit-funkcni-obdobi-snemovny_200904142256_mpanuska>.

Nález Ústavního soudu ze dne 10. září 2009, sp. zn. Pl. ÚS 27/09

NOVÁK, Miroslav. *Systémy politických stran: Úvod do jejich srovnávacího studia*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 275 s.

Opoziční smlouva [online]. vlada.cz, 5. května 2009 [cit. 18. listopadu 2018]. Dostupné na <<http://vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/milos-zeman/Opozicni-smlouva.pdf>>.

Přehled členů vlády (4. 8. 2004 - 25. 4. 2005) [online]. vlada.cz, 30. dubna 2009 [cit. 19. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/stanislav-gross/prehled-ministru-24637>>.

PRIDHAM, Geoffrey. *Coalition Behaviour in New Democracies of Central and Eastern Europe: the Case of Slovakia*. Cambridge: Cambridge University Press, 1986. 102 s.

PŠEJA, Pavel, ŠARADÍN, Petr. *Stranický systém České republiky. Politické strany a jejich vývoj 1989 – 1998*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. 378 s.

ŘEHÁKOVÁ, Blanka. *Předčasné volby 1998*. Sociologický časopis, vol. XXXV, roč. 1999, č. 3, s. 312.

ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Přehled moderních politologických teorií*. 3. vydání. Praha: Portál, 2014. 304 s.

RIKER, William Harrison. *The Theory of Political Coalitions*. London: Yale University Press, 1962. 300 s.

SKALICKÝ, Jaroslav. *Jak Paroubek svrhl Topolánka. Pád české vlády v roce 2009 slyšeli až v Bruselu*. [online]. radiozurnal.rozhlas.cz, 12. října 2017 [cit. 7. února 2019]. Dostupné na

<<https://radiozurnal.rozhlas.cz/jak-paroubek-svrhl-topolanka-pad-ceske-vlady-v-roce-2009-slyseli-az-v-bruselu-6200919> >.

STRNADOVÁ, Lenka. *Proces formování povolebních koalic v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR a na úrovni samosprávy: komparativní analýza*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. 27 - 52 s.

STROM, Kaare. *Minority Government and Majority Rule*. London: Cambridge University Press, 1990. 227 s.

ŠVEC, Kamil. *Analýza voleb do krajských zastupitelstev v roce 2008 v kontextu teorie koalic a srovnání s volbami v roce 2000 a 2004*. Acta Politologica, č. 2, 2010. s. 186-204.

SWAAN, Abram de. *Coalition Theories and Cabinet Formations*. Amsterdam: Elsevier Scientific Publishing Company, 1973. 347 s.

TABERY, Erik. *Vládneme, neruší: opoziční smlouva a její dědictví*. Praha: Paseka, 2006. 300 s.

Topolánek chce odvolání Čunka, vedení lidovců zase Kalouska [online]. irozhlas.cz, 6. ledna 2009 [cit. 29. ledna 2019]. Dostupné na < https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/topolank-chce-odvolani-cunka-vedeni-lidovcu-zase-kalouska_200901062316_kbrezovska >.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, čl 68 odst. 3.

Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 20.10. – 21.10.2017. [online]. volby.cz, [cit. 11. března 2019]. Dostupné na <<https://volby.cz/pls/ps2017/ps53?xjazyk=CZ&xv=1>>.

Vláda Jiřího Rusnoka. [online]. aktualne.cz, 29. ledna 2014 [cit. 17. února 2019]. Dostupné na <<https://www.aktualne.cz/wiki/politika/vlada-jiriho-rusnoka/r~i:wiki:3819/>>.

Vláda Petra Nečase [online]. aktualne.cz, 12. ledna 2012 [cit. 19. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://aktualne.cz/wiki/politika/vlada/r~i:wiki:703/?redirected=1479561605>>.

Abstrakt

VAĎUROVÁ, M., Problematika koaličního vládnutí v České republice, Olomouc: Právnická fakulta Univerzity Palackého, 2019.

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku koaličního vládnutí v České republice od roku 1992 do současné doby. V první teoretické části je tato problematika představena v kontextu českého vládnutí, v závislosti na dosažené poznatky z teorie a typologie koalic.

Praktická část se pak tyto vlády komparuje a pokládá si vědecké otázky a hledá na ně odpověď. Práce se také zkoumá vývoj délky vládnutí v samostatné České republice a nejčastější důvody zániku koalic.

Klíčová slova

demokracie, problematika koaličního vládnutí v ČR, vláda, vývoj vládnutí, teorie a typologie koalic, vývoj průměrné délky českých vlád

Abstract

VAĎUROVÁ, M., The issues of coalitions in Czech republic, Olomouc: Právnická fakulta Univerzity Palackého, 2019.

The bachelor work is aimed at The issues of coalitions in Czech republic depending on governments development. Professional literature is used in a theoretical part of the work, theory and typology of coalition is introduced depending on creation and development of governing in Czech republic. The practical part follows and compare achieved knowledge of coalition and is focused on length and another factors influencing quality of coalition and czech democracy.

Key words

democracy, the issues of coalitions in Czech republic, governments development, theory and typology of coalition, development of average length of czech governments,